

Priprave na novo financiranje izobraževanja

Zakon o financiranju izobraževanja, ki ga pripravljajo zvezna ljudska skupščina, bo dal, kakor razberemo lahko iz osnutka in iz številnih diskusij, osnovo za stabilnejše financiranje šol, pa tudi osnovo za enakomerniji razvoj šolstva.

Financiranje bo družbeno usklajeno in usmerjeno po načelih samoupravljanja in v oblikah, ki najbolj ustrezajo specifičnostim ter nasploh značajni šolske dejavnosti. Financiranje bo urejeno s sistemom povezanih skladov izobraževanja. Odnose med skladi in šolami bo urejal zakon.

V 18. členu osnutka zakona o financiranju izobraževanja bomo, da bodo skladi zagotavljali za dejavnost šol in izobraževalnih zavodov sredstva v višini, ki omogoča ustrezno kvaliteto izobraževanja in vzgoje glede na norme strokovno pedagoškega dela in glede na vrsto, obseg in kvaliteto tega dela.

Praksa proračunskega financiranja šolstva je ustvarila pač take norme pedagoškega dela, kakor so jih narekovale vsebine in potrebe tedanjega šolskega dela. Kakor so se spreminjale vsebine in oblike v organizaciji tega dela, kakor se je spreminjalo financiranje šolstva, so prejšnje norme izgubljale na vrednosti. Prav to, da odmirajočemu staremu normnemu sistemu nismo mogli ali znali pravočasno postaviti nasproti nov in sedanji vsebini ter organizaciji šolskega dela ustrezen sistem norm, je pripomoglo k precejšnji razpuščenosti neenakomernosti in nestabilnosti v financiranju šol. Čim pa smo prešli pri financiranju šol na pogodbeno odnose med šolami in njihovimi ustanoviteli, je zrasla potreba novega, sistematičnega in nadrobnega normiranja pedagoškega dela in vseh drugih stroškov izobraževanja.

Urejenega in uspešnega vzdrževanja šol si ni mogoče misliti brez natančnega sistema planiranja dela in sredstev, brez enotnega ocenjevanja finančne vrednosti šolske dejavnosti in ne brez sistema objektivnih meril za ocene te vrednosti.

»Prosvetni delavec« je v štev. 2/1966 že pisal o tem, da pripravljajo za šolstvo SRS za zvezni sekretariat za prosveto študijo o elementih za izračun povprečnih stroškov šolanja. Namen te študije je ugotoviti vse izračunske elemente, ki jih je treba upoštevati pri izračunu cene izobraževalne dejavnosti, kakor jo izkazujejo delovni načrti šol in vzgojno-izobraževalnih zavodov nasploh.

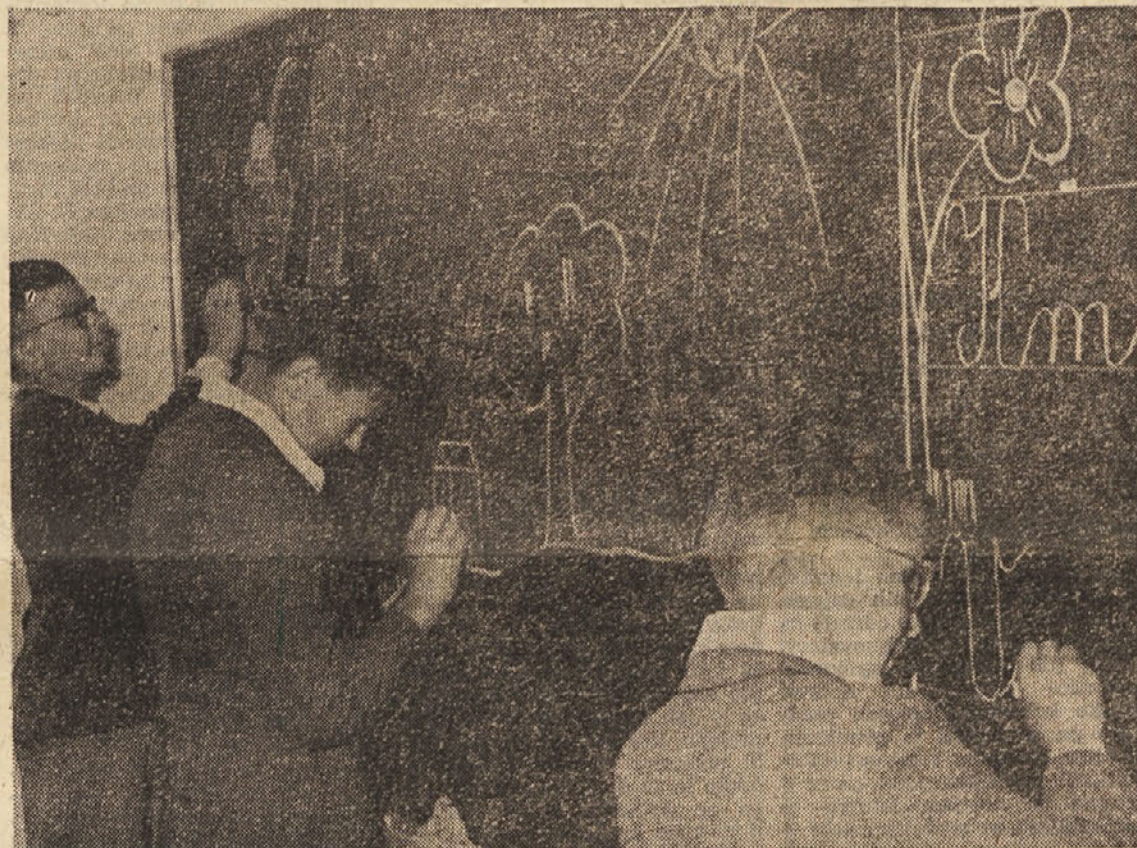
Zavodova študija bo nakazala sistem izračunskih elementov in sistem nadrobnega normiranja v najširšem okviru, ki bo uporabljen ob ustreznih prilagoditvah in dopolnitvah v vseh republikah in za vse vrste vzgojno-izobraževalnih zavodov, od varstvenih ustanov, osnovnih šol, posebnih šol,

posrbnih vzgojnih zavodov, gimnazij, poklicnih in strokovnih šol vse do dijaških domov. Zavodova študija bo služila torej za start pri nadaljnjem delu v zvezi z uvajanjem nove prakse financiranja šolstva.

To, pomeni, da stojimo pred številnimi novimi nalogami, pred nadaljevanjem, nadrobno izdelovanjem in utrjevanjem sistema planiranja in postavljanja cene vzgojno-izobraževalne dejavnosti. Končni rezultat tega dela mora biti takšen, da bodo dobile šole in vsi drugi izobraževalno-vzgojni zavodi kar najbolj enostavne, zanesljive in uporabne načine planiranja in preračunavanja.

Ne glede na to, kolikšna sredstva bo v sedanji situaciji lahko skupnost oddvojila za financiranje izobraževanja, pričakujemo, da bo obetjoča se stabilnost v financiranju postopoma vse bolj utrdila materialno osnovo šolstva.

A. S.

Pomanjkljiv vid ovira učenca v šoli; s primernim opozarjanjem otrok v šoli in staršev na roditeljskih sestankih bi obvarovali marsikatero šolarja pred nezgodo, ki je lahko tako usodna za njegov vid. (K članku na 4. strani: Večja možnost za šolanje na vidu prizadete mladine)

RAZVOJ POSEBNEGA ŠOLSTVA V POVOJNEM ČASU ZAPOSTAVLJEN

Do leta 1970 bi potrebovali 1847 specialnih pedagogov z višjo izobrazbo

Ob koncu preteklega leta so se zbrali v Ljubljani delavci, ki so zaposleni v ustanovah posebnega šolstva z namenom, da razpravljajo o splošnih to-

zadevnih problemih, še posebej pa o kategorizaciji razvojno prizadetih otrok, o programiranju in konceptih dela v novih ekonomskih pogojih ter kadrovski problematiki. Na konferenci se je zbralo okrog 250 udeležencev z vseh področij posebnega šolstva. V naslednjem podajamo nekaj najvažnejših ugotovitev in stališč s te konference.

Posebno šolstvo je bilo v po-vojnem obdobju zapostavljeno. Njegov razvoj ni bil v skladu s potrebami in napredkom naše družbe kot celote. Tudi če primerjamo razvoj posebnega šolstva z razvojem drugih šolskih področij, lahko ugotovimo precejšnjo nesorazmerja. Zato predstavljamo danes nerazvitost posebnega šolstva veliko pomanjkljivost tako v prosvetni kot socialni pa tudi zdravstveni dejavnosti naše družbe ne skrbi za mladino.

To dejstvo nam potrjujejo podatki: od 10.000 duševno nerazvitih in zaostalih, 2000 težje duševno in telesno prizadetih ter 12.000 vedenjsko in osebnostno motenih, 3000 gluhih in hudo naglušnih, 12.000 govorno in glasovno prizadetih, 100 slepih, 2000 močno slabovidnih, 800 mladih fizičnih invalidov in dolgotrajno bolnih otrok, imamo vključenih v petdesetih posebnih šolah in zavodih le okrog 4700 učencev, kar predstavlja zelo majhen odstotek v primerjavi z obsevanimi normalno razvitimi otroki. Po povprečni oceni smo danes sposobni pokriti potrebo po adekvatnem obravnavanju v najboljšem primeru komaj za 1/3 razvojno prizadetih otrok.

Kljub temu pa podatki, s katerimi razpolagamo v novih gospodarskih pogojih, predvidevajo stagnacijo, če ne celo zmanjševanje ustanov posebnega šolstva. Simptomatika teh predvidevanj kaže vse znake opuščenosti novih, oziroma celo neizkoriščenosti obstoječih kapacitet opuščenosti investicij za novogradnje in črtanje sredstev za vzdrževanje že obstoječih ubikacij posebnega šolstva.

Vsekakor je pripisati teh nekaj pojavov začetni stiski, v kateri orientacija pri delu ni lahka. Treba bo ta proces, v kolikor bi kazal tendenco po razširitvi in poglobljanju, odločno zavreti. Nikakor ne bi smeli dopustiti, da nam pretirana in negospodarska štednja zamaja dosedanje materialne temelje našega posebnega šolstva in s tem prebodeče prizadevanje, da tako močno pomanjkljive kapacitete.

Zato bi se morala kategorizacija in evidenca otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju hitreje in dosledneje izvajati, čeprav še nimamo dovolj razvite mreže ustreznih posebnih šol in zavodov.

Za razširitev mreže posebnega šolstva bi bilo treba izdelati prioriteto listo gradenj in adaptacij posebnih šol in zavodov, zlasti še za vedenjsko in osebnostno motene otroke in mladoletnike, ki žive in delajo v povsem neprimernih pogojih.

Prav tako bi se morale razvijati in kvalitetno utrditi tudi ustanove za ambulantno obravnavanje razvojno prizadetih otrok in mladoletnikov ter vzgojne posvetovalnice.

Pri financiranju posebnega šolstva smo v letu 1965 zabeležili dva bistvena premika: prvi je v tem, da je posebne šole in zavode republiškega pomena prevzel v financiranje republiški šolski sklad, drugi pa, da so se mnogo bolj kot doslej aktivirali zavodi za socialno zavarovanje. V povprečju so se sredstva za posebno šolstvo, samo za osnovno dejavnost, v l. 1965 v primeri s prejšnjim dvignila za 40 %, s čimer se je materialna baza posebnega šolstva ojačala. Povsem nezadovoljivo stanje pa je pri investicijah.

V merilih za dodeljevanje sredstev za posebno šolstvo iz republiškega sklada bo treba doseči, da se bodo tudi druge strokovne službe (psihološka, socialna, zdravstvena) financirale kot osnovna dejavnost, da bo izhodišče za financiranje delovni program, v katerem bodo strokovne službe enakopravne pedagoškim, in da nobena ustanova posebnega šolstva ne bo smela imeti pravice terjati plačila za delo, ki ga ni opravila, oziroma zahtevati sredstva za isto delo iz večjih naslovov.

Bolj kot do sedaj bomo morali v bodoče dokazovati, da so sredstva, ki jih vlagamo za potrebe posebnega šolstva rentabilno naložena investicija in da vsako zmanjševanje kvantitativnega in kvalitativnega obsega našega dela pomeni že v bližnji prihodnosti za našo socialistično družbo nepopravljivo škodo.

Na področju posebnega šolstva je število ustrezno usposobljenega pedagoškega osebja za rehabilitacijsko obravnavanje razvojno prizadetih otrok raznih kategorij (Nadaljevanje na 3. strani)

stopnji fakultet; visokih šol in umetniških akademij traja praviloma dve leti,« je tudi vse, kar zakon pove o vzajemnem odnosu višjih šol do fakultet in drugih visokih šol.

Ce pogledamo, kako določajo smotre in naloge višjih šol njihovi ustanovitveni akti, vidimo, da so ta določila zelo kratka in skoraj enako formulirana na vseh šolah. »Naloga šole je, da izobražuje in izpopolnjuje študente za delo (sledí navedba področja dela), za katero je potrebna višja strokovna izobrazba.« Statuti višjih šol iz 1961 in 1965 pa že razširjajo njihove naloge. Podlaga za to je omenjeni zakon s členom o možnosti znanstveno-raziskovalnega dela na višjih šolah. Vendar pa so tudi te formulacije zelo previdne, čeprav najdemo skoraj v vseh (razen višje šole za zdravstvene delavce, višje pomorske šole in pa višje lesnoindustrijske šole) določilo, da »razvijajo in organizirajo znanstveno-raziskovalno delo.«

Kaj so višje šole doslej storile za uresničitev statutarne določil, s katerimi so se obvezale, da bodo »organizirale in razvijale znanstveno-raziskovalno delo«, pa nam povedo zadnji podatki, ki jih je zbral sekretariat za prosveto in kulturo SRS. V teh podatkih beremo v izjavah višjih šol tudi sledeče: »Znanstveno-raziskovalnega dela na šoli ni doslej bilo.« (Višja gosposidinska šola v Grobljah.) »Glede znanstveno-raziskovalnega dela menimo, da to delo ni osnovna naloga šole...« (Višja lesnoindustrijska šola v Ljubljani.) »Svet višje upravne šole in profsorski zbor sta mnenja, da znanstveno-raziskovalno delo kot organizirano delo ni bistvena naloga višjih šol in tudi ne višje upravne šole.« — »Organiziranega znanstveno-raziskovalnega dela ni. Določba v statutu je za sedaj v glavnem še samo deklaracija.« (Višja pravna šola v Mariboru.) »Šola sama ne organizira znanstveno-raziskovalnega dela in ne sprejema načrta tega dela.« (Višja agronomska šola v Mariboru.) »Šola ni doslej sprejemala in izvajala programov znanstveno-raziskovalnega dela, čeprav za to obstajajo nujne potrebe...« (Višja šola za socialne delavce v Ljubljani.) Itd.

Svoje mnenje o mestu in vlogi višjih šol je dala svojčas tudi ljubljanska univerza. (Ob diskusiji za načrt zakona o visokem šolstvu v SRS.) Predstavniki univerze so tedaj poudarili, da mora visokošolski zavod poleg pedagoške enakovredno razvijati tudi znanstveno in raziskovalno dejavnost, za to pa mora imeti kajpak kvalificirane kadre. Obstoječe višje šole ne izpolnjujejo tega pogoja, zato univerza meni, da je sporno, ali sodijo v sklop visokošolskih zavodov. (Citirano po gradivu »Problematika višjih šol«, ki ga je pripravil republiški sekretariat za prosveto in kulturo, str. 11.)

Po vseh teh že dolgotrajnih diskusijah, raziskavah, po sprejetju naših reformnih gospodarskih načel (ki jim je osnova poleg večje produktivnosti predvsem izboljšana kvaliteta dela tako v proizvodnih panogah kot v družbenih službah) se moramo glede vloge in mesta višjih šol v našem izobraževalnem sistemu pridružit tistim članom omenjene komisije pri PKZ skupščine SRS, ki zagovarjajo stališče, da kot majhen narod danes nismo sposobni imeti več kot eno univerzitetno središče; da naj bi bil študij na višjih šolah smotno nadaljevanje študija na srednjih strokovnih šolah; da naj visoka šola daje predvsem najvišje teoretično znanje, medtem ko je naloga višjih šol, da pripravljajo študenta za opravljanje določenega dela v posamezni stroki. Ves naš nadaljnji razvoj zahteva specializacijo gospodarstva in družbenih služb, ki jo lahko razvijejo samo na višje razvite šole teoretične smeri; medtem ko nam pa še vedno zelo primanjkuje strokovnjakov s srednjo strokovno izobrazbo! Višje šole bi morale biti še naprej odprte, tako da bi si lahko v njih pridobili višje znanje vsak delavec — z izrednim ali rednim študijem.

Samo s preimenovanjem neke šole v fakulteto pa res prav nič ne pridobimo. D. H.

KAKO SE DIJAKI UČIJO?

Razvoj posebnega šolstva v povojnem času zapostavljen

V roke sem dobil drobno brošuro prof. Janka Plemenitiša »Kako bom uspešno študiral«, ki jo je avtor namenil slušateljem Pedagoške akademije v Mariboru. V strnjanih vrsticah skuša avtor dopovedati vsem, ki študirajo, da je to delo, ki terja svojo racionalizacijo, časovno gospodarnost, načrtovitost in poudarja, da je tudi študirati potrebno znati, če se študent hoče izogniti študijskim stiskam in doseči večji delovni učinek. Uvodoma pričenja s kratkim kvizom, ki naj da odgovor na to, kako se študent uči. Čeprav je navedeno navodilo namenjeno predvsem študentom, me je zanimalo, kako se dejansko učijo srednješolci. Nedvomno je ena temeljnih nalog srednje šole tudi ta, da naučijo dijaka, kako se naj uči. Skušal sem dognati, kako se doma učijo dijaki, zato sem tretješolcem celjske gimnazije predložil podoben kviz, pri čemer sem spustil ali pa spremenil samo tisto, kar je tipično za študente, kjer je način študija vendarle svojstven.

Na kviz je odgovarjalo 270 tretješolcev in seveda veljajo odgovori samo zanje, čeprav je verjetno mnogo podobnosti z organizacijo in navadami učenja, ki jih imajo ostali dijaki. Celjski tretješolci se uči, kakor kažejo odgovori, premalo načrtno in racionalno. Pa poglejmo!

Imajo morda dnevni načrt za delo? Nekateri, več kot polovica, torej 53,33 %, je odločno zanikala, da bi si pripravljali dnevne načrte. Vendar je pomembno načelo, da je potrebno učenje planirati, se iz knjig še sploh zelo malo

uči, ker se večinoma zanašajo na svoje zapiske. Skoraj nepojmljivo je zanje, da bi se sproti učili učno snov. Kar 91,49 % tretješolcev je odkritosrčno zagotavljalo, da se ne uči vsak dan sproti. Čeprav bi veliko pridobili, če bi sproti ponovili učno snov, to verjetno niso prepričani. Krivulja pozabljanja kaže, da se največ pozabi takoj po predavanju, torej prvi dan, zato bi bilo važno in zelo umestno, da bi vsaj enkrat ponovili učno snov takoj po pouku. 71,86 % dijakov je jasno zanimalo, da bi si izpisovali kratko vsebino, če se uči iz knjige. To pomeni, da se iz knjig malo uči, ali pa se še ne znajo učiti iz njih.

Pri učenju je važno tudi samopreverjanje. Kolikokrat ima dijak občutek, da ga je profesor krivično ocenil samo zaradi tega, ker svojega znanja poprej sam ni dovolj preveril. Dokaj hitro se

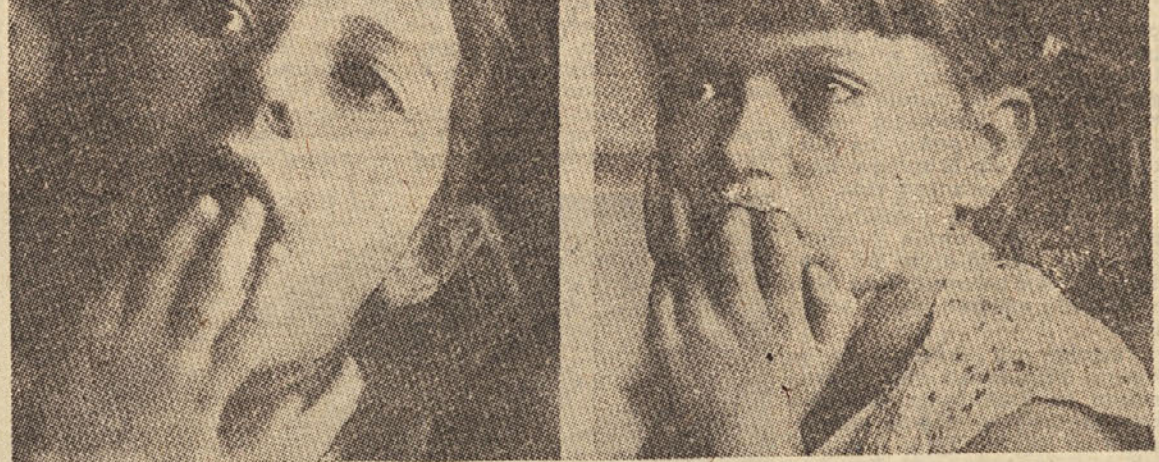
(Nadaljevanje s 1. strani)

in stopenj kroničen problem, ki se v primerjavi z ostalimi pedagoškimi osebami za razredni ali predmetni pouk v osnovni šoli in na šolah II. stopnje izredno počasi rešuje. V posebnih šolah in zavodih za usposabljanje različnih kategorij v razvoju prizadetih otrok dela največ do 160 ustrezno kvalificiranih specialnih pedagogov. Do leta 1970 bi za potrebe

Društvo defektologov Slovenije je po svojih sekcijah dokaj intenzivno skrbelo za nadaljnje strokovno izpopolnjevanje svojega članstva s seminarji, posveti, ekskurzijami po domovini in po tujih deželah. Tako je vrsto let dajalo vzpodbudo službenim organom, ki so pristojni in odgovorni za nadaljnjo rast kakovosti dela v posebnem šolstvu. Zavod za napredek šolstva je pripravil okvirni program za nadaljnje izpopolnjevanje strokovno kvalificiranih specialnih pedagogov. Ta program bo treba pročitati, izpopolniti in najti finančna sredstva ter predavatelje. Na dosedanjih uspehih ne kaže običaj. Obnavljanje in širjenje strokovnega znanja je pot h kvalitetnejši storilnosti in družbeni pomembnosti posebnega šolstva.

Realizacija potreb, pa naj zadeva kategorijo, razširitev mreže posebnega šolstva, novogradnje, adaptacije, kvaliteto dela, številčno in strokovno izpopolnjevanje defektoloških kadrov, financiranje, kakor tudi usodo posameznih ustanov, je odvisna tudi od aktivizacije tistih, ki so prvenstveno in najštevilnejše zastopani na delovnih mestih v posebnem šolstvu, to so defektologi sami. Prepogosto smo bili do sedaj v naših stališčih in zahtevah pa tudi v dokazovanju in zagovarjanju le-teh ne samo preskromni, temveč tudi prepassivni. Preveč smo se zanašali, da se bodo že sprejeti in s samo Ustavom zagotovljeni pogoji za razvoj posebnega šolstva sami od sebe uredili oziroma dosegli. Defektologi bi morali povsod, kjer živijo in delajo, biti najbolj aktivni in tudi najbolj delavni pri uresničevanju vseh teh potreb.

Zadnje čase je problematika posebnega šolstva spet aktualna. Mnogo se piše predvsem o vzgojnih zavodih. O stališčih, ki so jih zavzeli defektologi, bomo še poročali. Jagodič Vojko

Višek pozornosti!

zadovolji sam s seboj in meni, da že s samim razumevanjem snovi to snov zna. Učno snov je potrebno med učenjem ponavljati z lastnimi besedami; toda 63,71 odstotkov vprašanih je reklo, da za tako samopreverjanje nikoli ne porabijo polovice časa namenjenega za učenje ali pa sploh zelo malo. Pač pa se pozanimajo za pojem ali besedo, ki jim pri učenju ni bila znana, čeprav to jasno pove le 64,44 % dijakov. Ostali so verjetno bolj brezbržni ali kaj? Navsezadnje mora biti dijak vsaka beseda jasna, če hoče gradivo osvojiti. Tudi poslušati predavatelja tretješolci še ne znajo. Mnogi želijo, da bi jim snov narekovali, sicer pa vsi hitijo, da bi si zapisovali vse, kar predavatelj pove, in še ne zmorejo ločiti samo bistvenega. Pri predavanjih zapisuje snov kolikor mogoče hitro, da uлови vse, 76,29 % dijakov. V srednji šoli bi morali pripravljati dijake za nadaljnji študij, torej je izredno važno, da jih načrtno navajamo na spremljanje predavanj, na čimvečjo samostojnost v izobraževanju. Jasen cilj je pol uspeha, pravijo nekateri. Pri učenju je podobno. Če se učim z zavestno namero, da bi snov rad vedel zase, ne samo za izpit ali oceno, potem je učinek učenja lahko boljši. Večina vprašanih dijakov pa je spet lepo povedala (67,79 %), da se ne začnejo vselej učiti z zavestno namero, da bi si učno snov trajno zapomnili. 33 % dijakov vztraja nepretrgoma pri reševanju težjih problemov, večina ne. S preveliko trmo zgubljam čas bi bilo zares škoda, boljše je poiskati drugačno pot. Vprašanje ostaja samo še, če ostala večina, ki popušča, sploh poišče rešitev ali počaka, da nekdo tretji zadevo rešuje.

Dijaki so tudi povedali, da pogostokrat razmišljajo o svojih načinih učenja in skušajo ugotovljati napake in slabosti (63,33 %), vendar se največkrat ne znajdejo in ne morejo ugotoviti, kaj je narobe. Bolj malo pa so priznali, da bi se pogostokrat pritoževali nad težavami, ki bi jim preprečevale uspešnejše učenje (22,96 odstotkov). Skušajo pa se znati: 82,58 % vprašanih tretješolcev odločno trdi, da skušajo vselej zavestno uporabiti tisto, kar se pri enem predmetu nauče, za reševanje problemov pri drugih predmetih.

Skoda, da nisem mogel globlje v problematiko. Lahko bi ugotovljali, koliko v naših srednjih šolah načrtno napravimo za to, da naučimo dijaka, kako se naj uči, da bo delo najbolj učinkovito. Mogoče bi bilo zanimivo primerjati učni uspeh in odgovore, ki so jih dijaki dali. Nekaj dijakov je namreč vendarle odgovorilo, da se uči vsak dan sproti, da si delajo izvirke, da imajo svoje delovne načrte, in morda bi ujele pozitivno korelacijo z uspehom? Kako se znajo srednješolci učiti iz učbenikov? Vsekakor pa ne bi škodilo, če bi s povzetkom iz pedagoške psihologije, kot je v zgoraj omenjeni brošuri, ki me je vzpodbudila, da sem skušal na izredno ozkem področju ugotoviti, kako se uči dijak, načrtno seznanjali dijake zlasti v zadnjih letnikih srednje šole. Učenje je delo, načrtno, sistematično; gospodarno in zavestno ga lahko izboljšujemo, da v krajšem času več osvojimo; kako, pa bi morali čimbolj spoznati vsi, ki se uči, ker to vodi k osamosvojitvi, k samozabrazevanju.

posebnega šolstva morali izsolati: 701 ortopedagogov za mentalno prizadete otroke;

375 ortopedagogov za otroke z motnjami vedenja in osebnosti;

224 ortopedagogov za fizično invalide in bolehnne otroke;

319 surdopedagogov za gluhe in naglušne otroke;

177 tiflopedagogov za slepe in hudo slabovidne otroke;

51 logopedov za odpravljanje motenj govora;

skupaj torej 1847 specialnih pedagogov z višjo izobrazbo.

Občutno pomanjkanje vzgojnih in drugih strokovnjakov v šolah in zavodih za duševno in telesno prizadeto mladino je treba premagovati ne samo z ustreznim štipendiranjem, ampak tudi z izboljšanjem materialnega položaja diplomiranih defektologov in drugih specialistov ter delavcev na tem področju. To naj bi se pokazalo tudi v zagotavljanju stanovanj, kakor tudi v primernih osebnih prejemkih.

Zavedamo se, da so še v celotni organizaciji usposabljanja specialnih pedagogov številne pomanjkljivosti objektivnega in subjektivnega značaja, ki pa terjajo tudi svoj čas za rešitev. Med prvimi je pomanjkanje stalnega prostora za specialne pedagogove, pomanjkanje sodobnih učil in pripomočkov, kar pa je vezano tudi na devizna sredstva, pomanjkanje učbenikov in skript, nepopoln je še učiteljski zbor, izpopolnjevanje bo treba učne programe, razmisлити, kako uvesti dvojno specialno pedagoško usmerjenost, kako omogočiti dopolnilno specialno pedagoško specializacijo za predmetne učitelje, učitelje praktičnega pouka, razne terapevte, socialne delavce, da bi omogočili resnično teamsko obravnavanje otrok iz posameznih kategorij prizadetosti.

VII. GIMNAZIJA VIČ, TRŽAŠKA CESTA 72

razpisuje dve delovni mesti:

1 učitelj za matematiko

visoka izobrazba; stanovanja ni

1 učitelj za fiziko

visoka izobrazba; stanovanja ni

— DIDACTA BASEL — Vabimo vas na 6-dnevno avtobusno potovanje za ogled evropske razstave učil v Baslu. Med potjo zanimivi turistični ogledi.

Za zaključene SKUPINE lahko izdelamo POSEBEN PROGRAM.

— Obiščite CARIGRAD in SOFIJO. Konec junija 9-dnevni avtobusni izlet skozi Bolgarijo in Turčijo.

— Vabimo Vas na tradicionalna PRVOMAJSKA POTOVANJA — RIM, PARIZ, LONDON, SVICA—ITALIJA, BUDIMPEŠTA—PRAGA—SALZBURG.

Podrobne programe lahko dobite v vseh poslovalnicah KOMPASA.

Razgovor »Prosvetnega delavca«

ČAS, V KATEREM ŽIVIMO, JE LEDENIŠKI

Odgovarja pisatelj prof. Alojz Rebula iz Trsta

● Prosimo, če se predstavite bralcem našega časnika.

— Rojen 1924 v Sempolaju, sredi trikota Grudnove Nabrežine, Legiševih Kavčin in Streklevega Gorjanskega. Doštudiral 1949 klasično filologijo na ljubljanski univerzi. Že vrsto let profesor latinščine in grščine na slovenskem Znanstvenem liceju v Trstu. Moje privatno zanimanje velja literaturi, planinam, gobam. Avto me nikakor ne more navdušiti. Visoko cenim prijateljstvo. Temperament: melanholik. Na astronomiko gledam s skepto. Moje največje presenečenje: srečati samozavestnega, odprtega, perspektivnega Slovenca. Lastnost, ki jo občudujem: zvestoba. Kriterij, na katerega največ dam: zdrava pamet. Največji dar, ki je po mojem bil dan človeku: ljubezen. Problem številka ena: smrt. Sanja: da bi peš, z nahrbtnikom na rami, pretaknil Francijo.

● Dosti ste že pisali o položaju slovenskega intelektualca na tržaškem ozemlju — vseeno pa: kaj bi rekli o tem?

— Vprašanje je seveda, kakšnega intelektualca mislite. Če prav hočete vzeti osvobodnega intelektualca, potem bi dejal, da je njegov položaj nekako takšen, kakor če bi hudoben eksperimentator vtaknil živo bitje v ledeniški prostor, da bi z uro v roki ugotavljal njegovo vzdržljivost. Sicer pa tudi tukaj ne gre pretiravati: manjšinec je le prepadnjen kot nekakšni trpinski samorodnost. Če je že kdaj verjel v takšno psihološko izjemnost, z leti verjame vanjo čedalje manj. Naposled diši po ledeniku z na videz vse drugače srečnih gredic — iz Pariza, iz New Yorka, iz Moskve — seveda če sežeš po kolikor toliko abstraktnem testu. Sam čas, v katerem živimo, je ledeniški. Kdo je danes brez kakšne ali neacije, če že hočemo uporabiti ta lažni evfemizem? Tržaški Slovenec ima pač za navrzek še eno, manjšinsko.

● Kako se počutite kot slovenski šolnik, profesor slovenske, v zamejstvu?

— Vsaj včasih ta občutek res ne more biti daleč od tistega, ki ga ima misijonar med ljudmi. Sicer pa sem uradni profesor latinščine in grščine. Res pa je, da od tema predmetoma ko odiram slovensčino, kar me le da. Izurjen pletilec klobukov naposled lahko obrne slamo, kakor hoče: ob Horacu se na primer lahko spomni Ketteja, ob Tibulu se lahko razklepaš o Murnu, ob čemer kolikor lahko najde pretežno, da si izmenjaš z dijaki kakšno misel o Salamunovem Po-

kerju. Drugo vprašanje je seveda, na kakšna tla sejem. Mnogo kamena vidim pa robidovja in ptic, ki bodo zrnje pozobale. A glavna je le zavest, da dajesh kar moreš.

● Kakšne težave imate pri poučevanju (npr. pomanjkanje učbenikov, raznorodovalni vplivi staršev itd.).

— Največja težava je v tem, da imam kot učitelj humanističnega predmeta opraviti z generacijo hladilnikov, televizorjev in astronavič. Da te genera-

cije duh vsaj na videz ne zanima. Druge, tako rekoč tehnične težave so ob tem več kot sekundarne.

● So stiki med slovenskimi prosvetnimi delavci v Trstu in Ljubljani oziroma Sloveniji dovolj učinkoviti?

— Formulacija vašega vprašanja me spravlja v začudenje. Zame bi bilo namreč že preveč reči, da ti stiki eksistirajo. Jaz jih namreč ne vidim nikjer, če izvajamo kakšen več ali manj turistični skupinski izlet na koncu leta. V resnici bi bilo treba vse drugačne povezave: povezave, ki bi se seveda najprej uveljavljala na strokovni ravni, obenem pa bi tudi merila v čim širšo človeško in kulturno korelacijo. Tako matični kakor manjšinski prosvetni delavci stojijo namreč pred isto nalogo, da vzgojijo Slovenca bodočiposti. Hvalavredna je bila zamisel štipendiranja naših prosvetnih delavcev na ljubljanski univerzi. Toda ker gre za zelo omejeno število ljudi, ki se lahko s tem okoristijo, ostaja to le izoliran poseg. Dejansko bi se bilo treba lotiti tega vprašanja zcela. Upoštevati namreč morate, da velika večina naših šolnikov prihaja z italijanskih univerz. Izkušnja pa je zanesljiva poka-za, da je intelektualna »forma mentis«, ki jo daje slovenska univerza, nenadomestljiva.

● Ali so po vašem stiki med narodnostno manjšino v Italiji in Sloveniji dovolj tesni?

— Se daleč niso takšni, da bi lahko garantirali neko zavestno narodno kontinuiteto. Maloobmejni promet ostaja pač to, kar je, promet z mesom in jajci in maslom in cigaretami, na ravni nekega zasoplega privatnega izživljanja, ki v našem človeku ne more ravno utrjevati občutka nekega nacionalnega dostojanstva. Bolj zblizuje našega tujkajšnjega človeka s Slovenijo turizem. Danes je tržaškemu Slovencu Slovenija od Bohinja do Dolenjske, od Prekmurja do Maribora neprimerno bolj domača, kakor je bilo to pred kakimi dvajsetimi leti. Pač pa se mi zdi povsem neustrezna informiranost povprečnega matičnega Slovenca, kolikor se tiče našega položaja. Vem, da je osrednji slovenski list imel ves čas po vojni svojega stalnega dopisnika v Trstu. Toda to je bilo redno le togo politično dopisništvo brez tanjšega posluha za našo trkušnjo nacionalno konkretnost.

● Kaj vas kot vzgojitelja mladine pri delu najbolj ovira?

— Da skoraj ne moreš začeti na zanimanje, ki bi prese-galo vsakodnevno šolsko administracijo. Kljub vsem videzom bi si upal trditi, da je današnji mladi človek strašno malo razodan. Prazna tehnična samozadoščenost je obšla tudi njega.

● Pripravljate kakšno novo knjigo?

— Ze peto leto delam na obsežnejšem romanu, ki mu je za fabulativno pretvezo antika poznejše cesarske dobe. Delovni naslov: »Gozd živih«.

● Kako gledate na sodobno slovensko ustvarjalnost?

— Preveč ekshibicionizma in premalo kvalitete — človeške in kulturne, kar se zame tudi identifikira. V gluho lozo je po mojem najbolj zavozila poezija, kar je spričo naše poetične tradicije simptomatično. Več pristnega duha vidim v prozi; naj omenim samo Zidarjevega Svetega Pavla. Na spini bo nasledla tudi esejistika, če ne bo v njej manj možganske poze in malo več bivanjske prizadetosti. Kar se tiče polemike med Vidmarjem in mladimi, znam ceniti Vidmarja, a dajem prav mladim.

● Prosimo, če si zadnje vprašanje postavite sami in nanj seveda tudi odgovorite.

Kateri se vam zdi danes — vzeto na kulturni ravni — največji, a obenem najlepši človeški ideal?

— Do kraja doumeti, do kakšne mere je lahko pripadnost k slovensstvu združena s tragičnim, a obenem sprejeti to v ljubeči svobodnosti duha, v samozavestni enakopravnosti skupnega človeškega položaja.

Možnosti za šolanje na vidu prizadete mladine

Nashe večletno prizadevanje, da bi dobili dovolj primernih prostorov za osemletno osnovno šolo za učence z okvarjenim vidom, ni bilo zaman. Zavodu za slepo mladino v Ljubljani je dozidano dodatno poslopje, ki bo v polni meri služilo namenu te šole. Odslej bomo mogli sprejemati v to šolo več na vidu prizadetih učencev, kot smo jih doslej. V novih, moderno urejenih učilnicah bo mogoče dvigniti kvaliteto tega specialnega pedagoškega dela in organizirati raznovrstne razredne skupine po stopnji prizadetosti vida.

Od osvoboditve do letos je bila ta šola z internatom nastanjena v dveh zgradbah. V prostorih teh dveh zgradb s kapaciteto 60 učencev smo ves ta čas vzgajali in izobraževali 70 do 80 na vidu prizadetih otrok. Tu smo imeli šolske prostore, dnevne sobe, spalnice in vse prostore, ki spadajo v internatsko urejeno šolo. Zavod je bil prenapoljen, kar ni ustrezalo vzgojno-izobraževalnim in higijenskim potrebam te mladine. Zaradi velike utujenosti je mogla sprejemna komisija upoštevati ob sprejemu samo najnujnejše primere. Vse ostale prijavitelne otroke je morala odkloniti. V redno šolo so bili vrnjeni učenci, ki so imeli večje ostanke vida (30 do 40 %), četudi so bili zaradi prizadetosti vida potrebni posebne vzgojno-izobraževalne obravnave.

Odslej bo mogel zavod sprejemati tudi učence, ki jih bo komisija za kategorizacijo spoznala za slabovidne, ker bo mogoče v novih pogojih organizirati v zavodu tudi pouk za te na vidu prizadete učence.

Izbir učencev za sprejem v to šolo ima že ustaljena pravila, po katerih sprejemamo vsako šolsko leto nove učence. Navzlic temu so v rednih osnovnih šolah še učenci, ki bi spadali v to šolo.

Takšne nepravilnosti morejo odpravljati osnovnošolski učitelji, če so seznanjeni s problematiko na vidu prizadetih otrok.

Predvsem naj se vsak učitelj zaveda, da je zdrav vid zelo važen in potreben za biološki, duševni in telesni razvoj otroka, ker s pomočjo tega čutila otrok v veliki meri spoznava zunanji svet in se pri tem intelektualno in fizično razvija. Ugotovljeno je tudi, da je v mnogih primerih slab vid vzrok za učenčev slabši učni uspeh.

Pomanjkljiv vid ovira učenca v šoli. Zlasti učenci nižjih razredov potrebujejo dober vid, kajti čim jasnejša je slika, ki jo zaznavajo z vidom, tem bolj pravilna in jasna je predstava. Samo takšne predstave vzbujajo v učenca občutek in samozavestno pripravljenost za reprodukcijo.

Slab vid ovira človeka pri izbiri poklica, ker se mora, ako ima motnje vida, odločiti za delo,

pri katerem ni nujno potreben vid. Ne more si izbrati poklica, do katerega čuti nagnjenje.

Poleg očesnega zdravnika more vršiti vo tažno in odgovorno družbeno koristno in humano delo učitelj, ki čuti ljubezen do te mladine.

Najtežja okvara vida je slepota. Slep človek ne more ločiti svetlobe od teme. Slep je tudi, in sicer praktično slep, človek, ki sicer z vidom loči dan od noči, ki opazi, kdaj sije sonce in kdaj je mrak, ki celo opazi, od kod prihaja svetloba, ki more razlikovati število prstov na razdaljo do 5 m, a se more kretati v prostoru s pomočjo tipa in sluha in ne more opravljati del, za katere je potreben vid.

Vmesna zmogljivost med slepoto in normalnim vidom je slabovidnost. Slabovidne so oči, ki imajo tako oslabilen vid, da si ga tudi z očali ne morejo zadostno izboljšati. Slaboviden otrok razlikuje število prstov na razdaljo od 5 m do 20 m, ima torej 10 % do 40 % ostankov vida.

Okvare vida se pojavljajo v različnih življenjskih dobah. Zdravniki specialisti za oči opazajo največje spremembe na očeh v zgodnji mladosti in v šolski dobi.

Vzrokov za okvare vida je mnogo. Prizadetosti vida so prirojene ali pridobljene. Nekatere prirojene okvare vida se kažejo že ob rojstvu. To je v primerih, če je ta okvara posledica obolenj ali motenj v času otrokovega razvoja v materinem telesu. Včasih se pojavijo te prirojene okvare vida tudi pozneje. Imamo tudi druge vzroke za prirojene okvare vida. Ti so: splošno obolenje organizma, razne očesne bolezni, pa tudi medsebojno sorodstvo staršev ima v marsikaterem primeru usoden vpliv na vid njihovih potomcev.

Tudi za pridobljene okvare vida je mnogo vzrokov. Včasih zelo ogrožajo vid posledice otroških bolezni: difterije, ošpic, škrlatinke, oslovskega kašlja itd. Pa tudi tuberkuloza oči, škrofuloza, meningitis lahko povzročijo hudo okvaro vida.

Na žalost se pogosto dogodi, da si šolarji, pa tudi mlajši otroci, poškodujejo oči z razstrelivom, z ostrimi predmeti (nož, škarje, igla, ostre bilke itd.), da pače otrok v živo apno, ipd.

S primernim opozarjanjem otrok v šoli in staršev na roditeljskih sestankih bi obvarovali marsikatero šolarja pred nezgodami, ki je lahko tako usodna za njegov vid.

Ze iz teh nekaterih naštetih primerov očesnih poškodb in drugih vzrokov izgube vida vidimo, da more nastati poškodba oči in s tem okvara vida v vsakem letu otrokovega življenja, pa tudi v šolski dobi. Kadar koli se pojavi ta prizadetost in jo svojci opazijo, so zelo nesrečni in zaskrbljeni, kar je razumljivo. V teh usodnih in žalostnih primerih more pomagati, svetovati in tolažiti poleg zdravnika skrben in v pogledu čuvanja vida dobro razgledan pedagog.

Nekateri starši ne opazijo, da ima otrok težave z vidom. Pozoren učitelj, ki skrbno opazuje svoje učence pri šolskem delu, lahko odkrije nekatere motnje vida.

Učenec, ki se preveč približuje zvezki, ko piše, verjetno slabo vidi. Treba ga je poslati na očesni pregled.

Učenec, ki ne vidi dobro, pri gledanju na tablo pripira oči. Tudi takšnega učenca naj pregleda očesni zdravnik.

Ako učenec raje prepisuje iz zvezka svojega sosedu kot s tabele, ali če piše preko vrste, je tudi sumljiv, da slabo vidi.

V vseh teh primerih se je treba posvetovati z zdravnikom specializiranim za oči.

K očesnemu zdravniku je treba poslati tudi učenca, ki ima pogoste glavobole, kajti pogosti gla-

voboli so marsikdaj pogojeni v motnjah vida.

Mnoge omenjene motnje vida je mogoče ublažiti ali odpraviti, če omogočimo učenca pravočasen zdravniški pregled. Ako bo treba, bo očesni zdravnik predpisal očala in otrok bo brez težav in pravilno opravljal vse šolsko delo, ki zahteva vid.

Ako učenca ne pomagajo očala do normalnega vida, to se pravi, da mu očala samo malo zboljšajo gledanje, je slaboviden.

Takšnega učenca naj učitelj prijavi najbližji socialno-varstveni službi, da bo otrok čim prej kategoriziran in prešolan v njemu primerno šolsko ustanovo, to je: v šolo za učence s prizadetim vidom.

Kadar je učitelj v dvomu glede vida svojih učencev, naj jim vid preizkusi sam. To more opraviti na zelo preprost način, na način štetja prstov.

Najprej pokažemo učenca prste ene roke na razdaljo 1 m. Ako pravilno razloči število pr-

stov na to razdaljo, naj še nadalje šteje različno število prstov tako, da se vedno bolj oddaljuje od učitelja, ki mu kaže prste. Oddaljuje naj se tako daleč, da pride do mesta, od koder ne vidi več jasno prstov. Ako jih vidi megleno, ni dobro. Vrne naj se do mesta, od koder je še jasno razlikoval število prstov.

To skrajno razdaljo, pri kateri učenec še šteje prste, naj preizkuša levi in desni roki.

Pri preizkušanju naj učitelj stoji na takšnem mestu, da njegovi prsti niso zasenčeni.

Učitelj naj se seznani z merili za določanje ostankov vida po opisani metodi.

Ako učenec nosi očala, ga preizkusimo z očali. Za vse učence, če imajo očala ali so brez njih, veljajo ista merila.

Normalno videče oko razlikuje število prstov na razdaljo 50 m. V tem primeru je vidna zmogljivost 100 %.

Ako učenec šteje vrste na razdaljo 1 m, ima 1/50 ali 2 % ostankov vida. Ako razloči število prstov na razdaljo 2 m, ima 4 % vida. Razlikovanje prstov na razdalji 3 m pomeni 6 % vida, na razdaljo 4 m 8 % vida, na razdaljo 5 m 10 % vida itd. Učenec, ki razloči število prstov na razdaljo 20 m, ima torej 20/50 ali 40 % vida, kar je 40 % ostankov vida.

Učenci, ki imajo do 10 % ostankov vida, so slepi in praktično slepi, učenci z ostanki vida od 10 % do 20 % so močno slabovidni, učenci z ostanki vida od 20 do 40 % so lažje slabovidni.

Vsi ti učenci potrebujejo posebno vzgojno-izobraževalno obravnavo, ki je, z ozirom na različne stopnje izgube vida medsebojno različna.

Težje primere izgube vida brž zaznamo, medtem ko je v tem pogledu slabše za one učence, pri katerih se okvara vida ne opazi takoj. V takšnih primerih more učitelj odkriti okvaro vida in na to opozoriti starše oziroma socialno-varstveno službo, da bo takšen učenec, ako bo treba, prešolan v posebno šolo za učence z okvarjenim vidom.

Popolnoma slepi, praktično slepi in močno slabovidni učenci so ponavadi že od početka vpisani v primerno posebno šolo. Teže je za lažje slabovidne učence. Tudi te je treba izdvojiti iz redne šole. Izkušnje kažejo, da zelo kvarno vpliva na duševni razvoj slabovidnega otroka, ako se več let slabo ali neuspešno

učitelj naj dobro pozna vse kvarne vplive, ki pospešujejo kratkovidnost. Le če bo seznanjen z njimi, jih bo mogel pri svojem vzgojno-izobraževalnem delu v šoli odpravljati v korist čuvanja vida. Teh kvarnih vplivov ni malo: bližinsko delo, sključena drža pri delu z vidom, prekomerno utrujanje vida, nepravilna razsvetljava pri pisanju, branju in ostalem šolskem delu, pri katerem je treba intenzivno uporabljati vid, nepravilna lega zvezka pri pisanju, stisnjen tisk, nerazločno in tanko pisane črke itd.

Ko učenec bere ali piše, naj ne bo sključen. Takšna drža zvišuje naval krvi v glavo in oči, kar slabo vpliva na zmogljivost vida. Učenec naj ima pri branju in pisanju pravilno držo. Učenci naj ne čitajo zadržema več kot 15 minut. Le učenci višjih razredov smejo zdržema čitati do pol ure.

Učitelji naj ne dajejo učenecem pismenih nalog za kazen. Te

ki jih potrebujemo. Ako je razred dolg 9 m in širok 6 m, mora imeti 6 svetilk.

Ako učitelj po tem izračunu spozna, da v razredu ni dovolj svetilk, naj se v zimskih mesecih ravna glede časa, kdaj naj učenci pišejo, po zgoraj omenjenem nasvetu.

Ker je nepravilna lega zvezka pri pisanju posebno škodljiva vidu, naj učitelj pazi, da bodo imeli vsi učenci zvezek, v katerega pišejo, natančno pred sredino telesa. Pri pisanju pokončne pisave naj leži zvezek vodoravno pred učenecem, pri poševni pisavi naj ima zvezek poševno lego. Ako je lega zvezka pravilna, so oči pri pokončni in pri poševni pisavi enako zaposlene. Potezam črt slede v navpični smeri, kar je v smislu čuvanja vida pravilno.

Čitalna in pisalna ploskev naj ne bo premalo, pa tudi ne preveč razsvetljena. Preveč je razsvetljena, če sije sonce naravnost na njo. V pomladanskih in jesenskih mesecih padajo v učilnice močni sončni žarki. Sončni žarki, ki padajo neposredno na šolsko tablo, na knjigo, na zvezek ali na delovno mizo, utrujajo oči. Zato naj bodo okna v učilnicah opremljena s svetlimi zavesami, s katerimi preprečimo direktno padanje sončnih žarkov na delo učencev, a pri tem ostane učilnica dovolj svetla.

Vidu zelo škoduje direktno gledanje v sonce, ker se pri tem vnamejo oči, kar ima lahko usodne posledice za vid. Učitelj naj na to opozori svoje učence, da si ne bodo v igri po nepotrebnem kvarili vida.

Učenci naj tudi zvedo, da je zelo slabo za vid, če berejo v postelji pozno v noč, če berejo med vožnjo v vlaku ali v avtobusu.

Vidu zelo škoduje, ako pada svetloba na delo z napačne strani, ko učenec piše. V takšnem primeru piše v senci svoje roke. Učitelj naj opozori učence, naj pri pisanju doma postavijo mizo tako, da bo svetloba padala na pisanje z leve strani.

Učenci naj ne dobijo v roke knjig, ki imajo zelo male črke in stisnjen tisk.

Šolska tabla naj bo vedno skrbno zbrisana, da ne bodo vidne črke še prejšnjega besedila, kar zelo škoduje vidu.

Ozko črtani zvezki niso priporočljivi. Otroci naj se čim prej privadijo pisati v brezčrtne zvezke, ker to najbolj godi njihovemu vidu.

Ker je pretirano bližinsko delo vidu škodljivo, naj učenci pišejo in berejo tako, da bodo njihove oči oddaljene od zvezka ali knjige 25 do 30 cm.

Knjiga naj ne leži nad zorno niti pod zorno ravnilo. Leži naj v sredini zorne ravnine in natančno pred učenecem. Čitalna ploskev naj bo nagnjena proti telesu za 30 do 45 stopinj. Pri mizah z ravno ploskvijo naj učenci pri čitanju nagnejo knjigo proti sebi toliko, da bo nagnjena tako, kot je to priporočljivo za vid. (30 do 45 stopinj.)

Učne ure z večjim naporom za oči naj se vrste s petjem in tistimi predmeti, ki ne naprežajo oči.

Pouk z izrazitim bližinskim delom spada v ure, ko je dnevna svetloba najbolj primerna in po možnosti v dopoldanski čas, ko so oči še spočite.

Ako učitelj opazi, da z učenčevim vidom ni vse v redu, naj na to takoj opozori starše, da ga bodo čimprej odvedli k očesnemu zdravniku. Le-ta mu bo nudil pomoč, ki bo po vsej verjetnosti uspešna, če bo pravočasna.

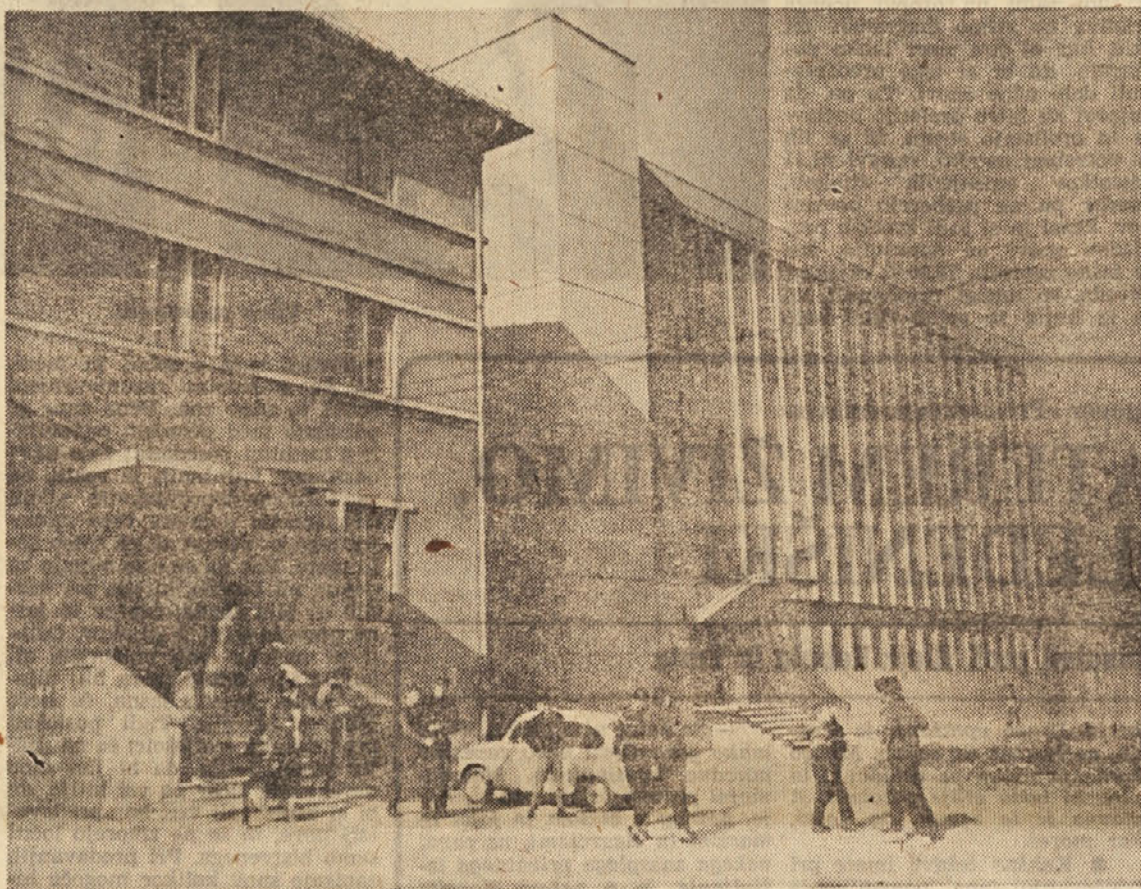
Vsaka bolezen in poškodba oči spada k očesnemu zdravniku specialista. Učitelj naj pri vsem svojem učno-vzgojnem delu upošteva nasvete glede čuvanja vida in jih skrbno izjva v korist naših šolarjev!

Na vidu prizadetega šolarja naj čimprej prijavi upravljavni organ občinskega ljudskega odbora, pristojnega za socialno varstvo na območju učenčevega stalnega ali začasnega prebivališča. Pri pravilniku o kategorizaciji in evidenci otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju morejo poleg staršev, skrbnika, ustanov in organizacij, tudi šola, oziroma učitelj, prijaviti takšnega učenca pristojnemu upravljavni organu, ki bo posredoval, da bo prijavljeni učenec kategoriziran in, če bo potrebno, predlagan za sprejem v zavod za slepo mladino v Ljubljani. V šoli tega zavoda bo navzlic okvari vida redno dokončal osemletno osnovno šolo in si s tem pridobil sposobnost za nadaljnje poklicno izobraževanje za primeren poklic.

Učitelj osnovne šole naj pri svojem vzgojno-izobraževalnem delu upošteva in izjva vsa navodila glede čuvanja vida učenecem.

Učencem, ki imajo okvarjen vid, naj pomaga, da bodo čim prej prešolani v posebno šolo za na vidu prizadeto mladino.

Teja Janežič-Mikeš

Zavod za slepo mladino v Ljubljani z dozidanim poslopjem za osemletno osnovno šolo za na vidu prizadeto mladino

jenim učencom omogočimo študij na univerzi.

Kot vidimo, more skrben pedagog redne osnovne šole zelo koristno delovati v prid učencev s prizadetim vidom. Njegovo delo pa bo popolno, ako bo s svojim pravilnim ravnanjem pri pouku obvaroval učence, ki imajo zdrav vid, da si ga ne pokvarijo.

S pričetkom šolske obveznosti, ki sili otroka k večurnemu sedenju v izrabljenem, na kisiku siromašnem zraku, se začne za zdravje kvarni vpliv. Posledice teh kvarnih vplivov se skoraj v največji meri izražajo v raznih okvarah vida.

Od različnih motenj vida v šoli je najbolj pogosta kratkovidnost. Praktična izkušnja kaže, da so v glavnem otroci ob vstopu v osnovno šolo normalno videči ali daljnovidni. Od učencev, ki vstopijo v 1. razred, je le malo-kdo kratkoviden. Pač pa se pojavlja ta očesna anomalija v šolski dobi. Čim višji je razred, tem več primerov kratkovidnosti je v njem. Ta kratkovidnost pa ne raste samo kvantitativno, na žalost tudi kvalitativno.

Združene papirnice Ljubljana

SEDEŽ:

LJUBLJANA-VEVČE

USTANOVILJENE-LETA 1842

Izdelujejo:

- SULFITNO CELULOZO
- PINOTAN
- BREZLESNI PAPIR
- SREDNJEFINI PAPIR
- KULERJE
- KARTONE za kartoteke, fascikle in mape
- RASTIRAN PAPIR, brezlesni in srednjefini za šolske zvezke
- PELURNI PAPIR, bel in barvan

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

priporoča prosvetnim delavcem:

- Drago Ulaga: **TELESNA KULTURA V MLADOSTI, ZRELOSTI IN STAROSTI** — kart. 7,40 N. din, ppl. 8,60 N. dinarjev
- Dr. Janko Jurančič: **SLOVENAČKI JEZIK** Učbenik slovenskega jezika za Srbe in Hrvate — kart. 6 N. din, ppl. 8 N. din
- Dr. ing. Pavel Fukarek: **NAŠE LISTOPADNO DRVEČE** kart. 12,40 N. din, ppl. 14 N. din
- Venčeslav Čopič: **PISANJE** kart. 8,80 N. din
- Dr. Franc Strmčnik: **ANALIZA ŠOLSKIH KAZNI** kart. 22 N. din, ppl. 24 N. din
- Dr. Vid Pečjak: **POGLAVJA IZ PSIHLOGIJE** kart 13 N. din, ppl. 16 N. din

Knjige dobite v vseh knjigarnah ali pa jih naročite naravnost pri

DRŽAVNI ZALOŽBI SLOVENIJE
Mestni trg 26

Srednja stopnja:

22. marca ob 8.55

23. marca ob 14.05

CICIBAN — CICIFUJ

Sleherni Slovenec se zaveda, da je Župančičev delež v slovenski književnosti izreden. Govoriti o njegovem pomenu in njegovem prispevku v zakladnico slovenske besedne umetnosti ter obenem o njegovem dolgoletnem plodovitem sodelovanju v areni slovenskega kulturnega življenja je mogoče šele na višji stopnji stopnji.

Glede na vse to se naša oddaja, kot more biti razvidno že iz naslova, ne bo ustvarjala ob liku pesnika, kakršen je bil v celoti kot predstavnik kulturnega življenja svojega časa, pač pa ga bo predstavila kot pesnika, ki je znal živo, preprosto in lepo spregovoriti v verzih mladini, otrokom, in obenem kot človeka v vsej njegovi neposrednosti, kot očeta.

Oddaja poteka jasno, tako da jo otroci razumejo in čustveno brez težav dojemajo.

Oddaja pojasnjuje glavne značilnosti njegovega ustvarjanja, opredeli pa nekoliko tudi celotno dobo, v kateri je živel, kolikor je mogoče o tem poslušalcem na srednji stopnji sploh govoriti. Razen tega je mogoče iz oddaje razbrati še nekatere značilnosti pesniškega ustvarjanja nasploh. Govor je o tem, kje se prebujajo pesniški navdih, kako se oblikuje, kako prerašča v tisto, kar pesnik objavi in kar je mogoče imenovati dovršena umetnina.

Nižja stopnja:

25. in 26. marca

KATERA PESMICA VAM JE BOLJ VŠEČ

1. in 2. aprila:
LEV, KI JE ČMOKE8. in 9. aprila:
ZABAVNA SLOVNICA15. in 16. aprila:
DEKLICA VITAMINKA
IN NJENI POMOČNIKI22. in 24. aprila:
MAJA

Srednja stopnja:

22. in 23. marca:

CICIBAN — CICIFUJ

29. in 30. marca:
VODA OPRAVLJA DELO5. in 6. aprila:
KORISTNE SANJE
MALE TANJE12. in 20. aprila:
TOVARIŠI26. aprila
GLASBENA

Višja stopnja:

22. in 24. marca:
POGOVOR29. in 31. marca:
FERNANDO MAGELLAN5. in 7. aprila:
TRIJE PESNIKI: ALBREHT,
GOLAR, GRUDEN12. in 14. aprila:
POSPEŠEVALNIKI19. in 21. aprila:
OB PETINDVAJSETLETNICI
OF26. in 28. aprila:
MARIJ KOGOJ

Višja stopnja:

22. marca ob 14.05

23. marca ob 8.55

POGOVOR

Čestokrat stojimo pred deli umetnikov, privlačijo nas z nepremagljivo silo, pa si želimo še več: osebnega stika, neposrednega pogovora, ki bi nas popeljal v sredino nepojasnljive skrivnosti umetnine. Takaj pogovori največkrat niso mogoči, saj se le pre-rado zgodi, da najbolj ljubimo dela mrtvih umetnikov. To nas tolaži, ne zavedamo se pa, da nas umetnik ne bi mogel popeljati dlje, kot nas lahko popelje njegova umetnina sama, če imamo za njeno govorico odprto srce in nekaj najbolj neobhodnega znanja. Reklj smo, da pogovori z umetniki niso mogoči, vendar pa smo tokrat napravili izjemo: Naša oddaja nosi naslov Pogovor. Pravzaprav pa bi se naslov v celoti moral glasiti: Pogovor z umetnikom Rihardom Jakopičem.

Rekli smo tudi, da nas predvsem zanimajo umetnikove skrivnosti. Predvsem o njih bo govor v našem

»pogovoru«. Avtor oddaje si ga je zamislil tako, da radovedno dekle, ki ljubi mojstrovno umetnost, zastavlja vrsto vprašanj, mojster sam pa ji z rahlo otožnostjo umrlega odgovarja. Vprašanja niso izmišljena: vsakomur, ki se poglobi v umetnost naših impresionistov, se vsiljujejo. Pa tudi odgovori niso izmišljeni: to so mojstrove besede. Izrekel ali napisal jih je ob najrazličnejših priložnostih v svojem dolgem in plodnem življenju. Avtor jih je samo izbral in uredil tako, da se iz celote pokaže modri obraz velikega umetnika in človeka. V ospredju pogovora pa so ves čas umetnikove skrivnosti.

Mladi poslušalci, ki o Jakopiču vedo morda komaj kaj več kot površno resnico, da je »največji slovenski slikar«, utegnejo biti do teh skrivnosti ravnodušni, če jim pred oqđajo vsaj nekoliko ne približamo pomena — velikanskega pomena —

Jakopičevega dela za slovensko umetnost. Jakopič je sam nekje zapisal, da je golo slepilo govoriti o slovenski umetnosti pred začetkom dvajsetega stoletja. Teh besed seveda ni mogoče jemati dobesedno. Posamezni spomeniki so nastajali na našem ozemlju že od dvanajstega stoletja naprej, pa tudi tisti, ki so prišli na Slovensko od drugod, so se po dolgem vplivanju na slovensko kulturno zavest tako spojili z našo kulturno preteklostjo, da jih lahko štejemo za svoje.

Od sedemnajstega stoletja naprej pa poznamo tudi imena posameznih umetnikov-slikarjev, o katerih vemo, da so delali pri nas, in o nekaterih, da so bili po rodu Slovenci. Pa vendarle ima Jakopič v nekem smislu prav: zavedno slovenska umetnostna tradicija v polnem pomenu te besede se na Slovenskem začne šele z impresionisti. Impresionisti — in med njimi na prvem mestu Jakopič — so orali komaj tu in tam zrahlijano ledino.

V teh prizadevanjih pa je spet prednjačil prav Rihard Jakopič. To ni bilo hvaležno delo: Slovensko občinstvo je že po drugi razstavi impresionistov (leta 1902) nagnalo te s »solatarji« in s »tujci«. Morali so hoditi po priznanje na tuje. Na Dunaju jih je »odkrila« pravzaprav prej sovražno kot dobrohotno razpoložena avstrijska kritika. Potem so se vrstili uspehi po velikih evropskih mestih, medtem ko je domovina še vedno ostajala hladna in je dopustila, da je največji pesnik slovenske pokrajine v slikarstvu — Ivan Grohar — dobesedno shiral od lakote. V takšnih razmerah je nastajalo tudi Jakopičevo delo. Pri vsem tem pa je našel še dovolj sil, da je svoje umetniško poslanstvo dopolnil še s poslanstvom umetnostnega propagatorja in organizatorja. Med drugim je z lastnimi silami zgradil prvi slovenski umetniški paviljon — Jakopičev paviljon v Ljubljani. Danes, ko v neposredni bližini tega skromnega svetlišča likovnih umetnosti stoji velika in moderno urejena Moderna galerija, si komaj še lahko predstavljamo, kakšen velikanski pomen je imela ta ustanova za razvoj slovenske umetnosti.

In vendar: pred čudovitimi mojstrovini platni se zdi vse to zunanje in malo pomembno. Hoče se nam umetnikovih skrivnosti, skrite steze

RADIJSKA IGRA ZA OTROKE
(vsako nedeljo ob 8/35)20. 3. Friedrich Feld: ČAROBNI
LOK (prva izvedba)27. 3. VESELI TOBOGAN, javna
otroška oddaja3. 4. Mirče Šušmel: TISTO O
LUNI IN BUČAH (prva iz-
vedba)10. 4. Brane Dolinar: ROTACIJA
(ponovitev)17. 4. Aleksandar Popović: LISI-
CA (ponovitev)24. 4. VESELI TOBOGAN, javna
otroška oddaja27. 4. ob 9.05: Umetniška pripo-
ved dramske umetnice Vlado-
še Simčičeve (Tone Seliškar:
MIŠKA)1. 5. Rudolf Gumlich: KAZNJE-
NEC ŠTEVILKA 512 (prva iz-
vedba)2. 5. Niko Grafenauer: NEDE-
LJA V SENČNEM GOZDU
(prva izvedba)

Nižja stopnja:

25. marca ob 14.05

26. marca ob 8.55

KATERA PESMICA VAM JE BOLJ VŠEČ

Po daljšem času smo uvrstili v spored glasbene radijske šole za nižjo stopnjo priljubljeno oddajo z naslovom KATERA PESMICA VAM JE BOLJ VŠEČ.

Tistim, ki tovrstne oddaje še niso imeli priložnost poslušati, smo dolžni v kratkem obrazložiti namen oddaje in nje potek.

Besedilo ene pesmi damo uglasbiti trem skladateljem. Tako dobimo tri različne melodije na isto besedilo. Otroški pevski zbor, ki sodeluje kot glavni izvajalec v oddaji, predstavi mladim poslušalcem v dvorani in tistim, ki spremljajo radijsko šolo v razredu ali doma, vse tri pesmi. Nekajkrat jih zapoje vselej v istem vrstnem redu. Pri poslušanju se otroci odločijo za eno izmed treh pesmi, ki jim je najbolj všeč. Zmagovalca je pesmica, ki dobi največ glasov.

S to oddajo želimo doseči pri otrocih zbranost in pozornost pri poslušanju. Izbira pesmi pa pomeni tudi stopnjo njihovega okusa, glasbenih nagnjenj in zrelosti.

Še nekaj besed o tem, kako poteka izbira pesmi oziroma glasovanje. Otroci-poslušalci imajo tri kartonč-

ke; rdečega za pesmico prvega skladatelja, zelenega za pesmico drugega skladatelja in modrega za pesmico tretjega skladatelja. Vsak otrok odda kartonček za tisto pesmico, ki mu je najbolj všeč. Komisija prešteje število glasov, ki jih je dobila vsaka pesmica, in objavi rezultate. Kjer ni pri roki barvnih kartončkov, si lahko pomagamo z listki na katerih so številke 1, 2, 3.

Sele potem, ko so pesmi izbrane, povemo imena skladateljev, pesmico pa, ki je dobila največ glasov, se skupaj naučimo.

Otroci, ki bodo izbirali pesmice v razredu, naj takoj po poslušanju oddajo listke učiteljici, da jih ne zavedejo rezultati javnega glasovanja v našem studiu.

Še besedilo pesmi-izštevanka, ki so jo skladatelji uglasbili za našo radijsko šolo:

Trikule, trakule,
buc, buc, buc,
v kotu štreno prede muc.
Kuža se na gosko krega,
goska se pa smeje z brega:
ga, ga, ga,
zdaj bo račka mižat šla.

do središča njegove umetnosti. Mojster pa prav o tem ne govori. Pač pripoveduje o vztrajnosti, o talentu, tudi o razmerah v času, ko je zorel v umetnika — le o umetnosti sami komaj kako besedo. Namesto tega pa pripoveduje čudovito pravljico o zamorčku Tembu, ki je v gozdu »tam

doli« našel čudežno zrcalo. Vsakdo ga ima — tako pravi. Kako ravna z njim, to je njegova skrivnost. To je tudi vsa skrivnost umetnika. Pot do umetnosti pa so umetnine. Treba jih je videti, občutiti in razumeti. Glejte jih — pravi — saj ne grizejo. In to je res.

Srednja stopnja:

29. marca ob 8.55
30. marca ob 14.05

VODA OPRAVLJA DELO

O vodi se v šoli pogovarjate ob najrazličnejših prilikah, v različnih šolskih predmetih jo obravnavate in zdaj spomladi, ko voda priteče in tudi podivja iz mokre zemlje v potokih, rekah, jezerih, je spet razgovor o njej. Najrazličnejši pogovor: brez vode ne bi mogli živeti — in: voda je poplavlila polja, vasi, mesto — in: voda je naredila veliko škodo.

V naši radijski šolski uri pa se bomo pogovarjali o tem, kako voda opravlja delo. A če govorimo o vodi, moramo omeniti vse od začetka, posebno če se pogovarjamo s šolarji iz 3. in 4. razreda. Torej kaj je voda? (Sestavljena je iz vodika in kisika.) Koliko zemeljske oble pokriva? Kje je voda? (Morje, reke, jezera, hlapi.) Iz morij, jezer, reke, iz mokre zemlje voda neprenehoma izhlapeva. Hlapi se združujejo v oblake, ki jih veter nosi daleč iz morja in kopne zemlje. Veter oblake nakopiči in ohladi, mrzli hlapi pa se združujejo v vodne kapljice, ki padajo na zemljo kot dež.

Vse, kar ima zemlja dobrega, voda raztopi in nese v spodnje plasti, kjer imajo rastline korenine. S ko-

reninami posrkajo rastline iz zemlje vodo in z njo seveda tudi hranljive snovi, ki so v njej raztopljene. Ob obravnavi dežja se spomnimo seveda na sušo, na namakalne priprave, da ohranimo z njimi, kar je na poljih posejanega, čeprav nam te ne morejo popolnoma nadomestiti dežja.

In potem — ob potokih in rekah mlini, ki odhajajo v pozabo. Mlinarji so le še redki. In na Savinji in Savi je bilo nekdanje veliko splavarjev. To je bil naporen poklic. Na rekah v Srbiji je še zdaj veliko splavov, ki spretno plovejo med brzicami in ostrimi skalami.

Voda nosi splave, čolne, ladje in tako prenaša potnike in tovare. Voda potokov in rek žene mline, žage, hidroelektrarne.

V naši oddaji je še kratek pogovor z inženirjem. Na kratko in preprosto bo razložil, kako zgradijo hidroelektrarno in kako nastaja električna energija.

Oddaja je pisana preprosto in celo šaljivo, to pa bo šolarje gotovo pritegnilo k poslušanju. Avtor oddaje pa je Rajko Ranfl.

Višja stopnja:

29. marca ob 14.05
31. marca ob 8.55

FERNANDO MAGELLAN

Kolumbovo odkritje Amerike je zbudilo v Evropi najprej silovito začudenje, nato se je rodila tako pijana želja po pustolovstvu in po odkritjih, kakor je naš stari svet še ni poznal. Sleherni, ki je bil v Evropi nezadovoljen s svojim stanom ali svojim položajem, sleherni, ki se je čutil zapostavljenega in ni hotel potrpežljivo čakati, mlajši sinovi, nezaposleni častniki, ljudje neznanega rodu, ki jih je iskala postava — vsi ti so hoteli v Novi svet. Knezi, trgovci, špekulantje so pripravljali ladij, kolikor so se mogli, s silo so se branili pustolovcev in večnih popotnikov, ki so se borili z noži; da bi se prvi pripeljali v deželo zlata.

Ekspedicija je šla za ekspedicijo, in glej, kakor da je naenkrat padla zavesa megle, se prikazujejo zdaj vsepovsod na severu, na vzhodu, na zahodu novi otoki, nove dežele, te zamrzle v ledu, one obrasle s palmami: v dveh, treh desetletjih je nekaj sto malih ladij, ki so odpule iz Cadiza, Palosa, Lizbone, odkrilo več sveta, kakor vse človeštvo v tisoč letih svojega obstoja.

Nepozaben brez primere je kalendar tega obdobja odkritij; 1498 je dospel Vasco da Gama »v službi boga in v korist portugalske krone« — kakor ponosno poroča kralj Manoel — v Indijo in pristal v Kalkuti, isto leto je dospel Gabot kot kapitan v

angleški službi v Novo Fundlandijo, se pravi na severno obalo Amerike. Čez leto dni in v istem času, pa ne da bi vedela drug za drugega, sta vsak zase odkrila Pinzon pod špansko in Cabral pod portugalsko zastavo Brazilijo. Gaspar Cortereal pa je po petsto letih sledil Vikinge in stopil na tla Labradorja. V prvih letih novega stoletja sta dve portugalski ekspediciji, katerih eno je spremljal Amerigo Vespucci, sledili južno-ameriški obali že skoraj do Ria Platta, 1506 so odkrili Portugalci Madagaskar. 1509 so dospeli do Malake, ki so jo zavzeli dve leti pozneje in dobili s tem v roke ključ do Malajskega otočja. 1512 je našel Ponce de Leon Florido, leta 1513 pa je iz višine Darjena kot prvi Evropejec Nunez de Balboa gledal Tiho morje. Od tega hipa naprej ni za človeštvo več nobenega nepoznanega morja. V skopem obdobju sto let se evropsko pomorstvo v svoji dejavnosti ni le postotilo, pač pa potisočilo.

Kadar čas tako hiti, se mora podoba sveta izpreminjati in razširjati od leta do leta, celo od meseca do meseca. Dan in noč sede v Augsburgu zemljevidarji in kozmografi pri delu, pa ne morejo več ustreči vsem naročilom. Še mokre in nepobarvane jim trga iz rok odtiske, prav tako pa tudi stavci ne morejo dati v prodajo zadosti opisov potovanj in

zemljevidov, vse hoče poročil o »novem svetu«. Komaj pa so kozmografi po zadnjih poročilih lepo in natančno narisali zemljevid sveta, je že prišla nova novica in novo poročilo. Nikdar poprej in nikdar pozneje niso doživele geografija, kozmografija, kartografija tako besne, tako hrupne, tako zmagovite naglice, kakor v teh petdesetih letih, v katerih sta se prvič dokončno določili oblika in obseg zemlje.

Vse to ogromno je opravil en edini rod; njegovi pomorščaki so pretrpeli vse nevarnosti za vse, njihovi

Nižnja stopnja:

1. aprila ob 14.05
2. aprila ob 8.55

LEV, KI JE CMOKE

»Prvi april je zmešan dan, dan, ko moraš dobro paziti, da se ne ujameš. Na ta dan verjemi le semaforju, tisti imenitni napravi, ki ti pove, kdaj smeš brez škode čez križišče. Drugeče ne verjemi nikomur. Se celo — če ti tovariš učitelj reče, da si dobil enko iz računstva, se nasmej; prav gotovo se je tudi on pošalil, čeprav je morda mislil resno...« tako začnjenja avtorica Neža Maurer zgodbo, ki jo je namenila malim šolarjem v zabavo za prvi april, a jim hoče z njo vendarle povedati, da lahko ošvrkne prvoaprilska šala tudi šaljivca samega, če jo vzame s premalo soli.

Junak zgodbe, Boštjan, ne uboga budilke, ki mu zvoní vstajanje, misleč, da mu je mama za prvi april premaknila uro naprej. Spi torej dalje in sanja...

Sanja, da je na sejmu. Ustavi se pri papigi, ki uči mimoidoče čudne poštevanke. Ker si fant domišlja, da poštevanke zna, stopa do naslednje stojnice, kjer prodaja nekdo pamet v prahu. Odpreš usta, pogoltniš, poplahneš — in že je tvoje vse znanje sveta. Boštjan si kupi pameti za sto dinarjev, ker samo toliko premore, in jo mahne naprej. Pritegne ga šotor, kjer razkazujejo »babilonskega« leva, ki je cmoke s solato za kosilo. Ker pravkar kupljena pamet Boštjanu preveč vrti jeziček in mu mimo tega pomaga spoznati v levu soseda Tomaža, ga sejmar in lev naženeta.

Pri naslednji stojnici prodaja nekdo »mačko v žaklju«. V eni izmed stotih vrečk je zlata ura. Ljudje kupujejo, Boštjan šteje. 99 kupcev je že razočaranih odšlo, sejmar hoče tudi stotega, Boštjana, prelisičiti, a ta vztraja in si tako s »kupljeno pametjo« pribori uro iz sejmarjevega žepa. Zdaj ima toliko želeno zlato uro. Prisloni jo k ušesu; ura tiktaka vse glasneje, tako glasno, da se Boštjan zbudi. Budilka kaže deset. Kar ga nesejo noge, steče v šolo. Še vedno trdno verjame v svoje doživetje. Ko se opravičuje učitelju za zamudo, resno razlaga o pameti v prahu, o levu, ki je cmoke, o zlati uri — nazadnje pa mora ob veselih vzklikih sošolcev »prvi april! prvi april!« vendarle spoznati, da je sam

konkvistadorji odprli poti, njihovi junaki rešili ali skoraj rešili vse naloge. Samo nekaj je še ostalo, zadnje, najlepše, najtežje; objadrti okrog in okrog le na edini ladji vso zemeljsko oblo in s tem vsem kozmologom in teologom preteklih dni izmeriti in dokazati okroglost naše zemlje — to je življenjska zamisel in usoda Fernao de Magalhaesa, ki ga zgodovina imenuje Magellana.

O tem možu in njegovem dejanju govori naša oddaja, ki jo je po knjigi Stefana Zweiga pripravil Niko Grafenauer.

Srednja stopnja:

5. aprila ob 8.55
6. aprila ob 14.05

KORISTNE SANJE MALE TANJE

Ponavljamo oddajo o ločilih, ki so jo šolarji že pred leti poslušali. Težko je pripraviti zanimivo, pristrčno šolsko uro iz pravopisa. A tu jo imamo, in sicer o najnovejšem: o ločilih, ki pa delajo otrokom, pa tudi kasneje mnogo preglavice.

Vejica, klicaj, pika, vprašaj. Glavni in odvisni stavki. To je osnova za omenjeno oddajo, ki jo bomo ponovno oživili.

Oživili bomo Tanjine sanje. Po težki domači nalogi je Tanja zaspala in zasanjala lepe ter koristne sanje.

Zvezek na mizi se je nenadoma odprl, kakor bi kdo listal po njem. Pri tem se je zvezek postavil pokoncu in ločila so oživila. Usula so se za mizo: pika, vejica, klicaj in celo tisti vprašaj, ki ga je učiteljica napisala k njenemu stavku: »Kaj pa ločila?« z rdečo tinto. Pred zvezkom na mizi so se zbrala na posvet. In Tanja se je pogovarjala z njimi. K vsakemu stavku je sama povedala pravo ločilo.

In v vsem pogovoru je gotovo najbolj zanimiv in z največ jasnimi predstavami, pogovor o vlaku sestavljenih stavkov.

Poznaš vlak? Iz česa je sestavljen? (Iz vagonov in stroja.) Sestavljeni stavki so kakor vlak. Imajo stroj in enega ali več vagonov. Ali gre vlak naprej, če je stroj spredaj? Gre.

Ali gre vlak naprej, če je stroj zadaj? Gre. Ali gre vlak naprej, če je stroj sredi med vagoni? Gre. Kaj pa je vmes, kaj veže vagoni in stroj? Kaveljni. Čemu pa so podobni kaveljni? Joj, tebi, vejica!

Imenitna primera! A še nismo odgovorili na vsa vprašanja o vlaku sestavljenih stavkov.

Ali moreta na ravni progi dva vagona sama naprej? Ne. Kaj pa stroj? Ali gre lahko sam naprej? Lahko, kadar hoče. Torej je stroj glavna sila, od katere so odvisni vsi vagoni — kakor glavni in odvisni stavki, ki jih je treba speti s kaveljni, z vejicami.

Tako se je Tanja sprijateljila z ločili in nikdar več ji niso delala težav. Oddajo je napisal Ivo Zor.

TRIJE PESNIKI: ALBREHT, GOLAR, GRUDEN

Ob začetku našega stoletja je v slovenski literaturi popolnoma prevladal vpliv moderne. Umetnost Ketteja, Murna, Cankarja in Župančiča je močno vplivala na novi rod pesnikov, ki so umetniško dozorevali in pričeli pisati v prvih desetletjih tega stoletja. Zlasti Župančičevemu vzorcu se ni mogel izogniti skoraj noben mlajši pesnik. Razumljivo je, da so bili mladi ustvarjalci hkrati razgledani tudi po tistih smereh v evropski literaturi, s katerimi je bila naša moderna najtesneje povezana — to se pravi po evropski dekadenci in simbolizmu.

Toda odločilno doživetje, ki je oblikovalo to generacijo, je bilo doživetje prve svetovne vojne. Ta vojna

ni le končala dolgega obdobja miru in prinesla s seboj uničenje, kakršnega si dotlej ni bilo mogoče predstavljati; vojno razdejanje je pustilo globoke sledove tudi v človeški duševnosti. Ko se je spreminjala politična in družbena ureditev Evrope, se je spreminjal tudi ves način življenja.

Ljudje, ki so doživljali razpad starih držav in bili priča narodnostnim ter socialnim prevratom in revolucijam, so odslej mislili in čustvovali drugače. Ta sprememba se je pokazala tudi v umetnosti; zato so prva desetletja tega stoletja doba, ko iščejo novih načinov v izražanju in novih izraznih sredstev, doba, ko na-

stajajo nove umetnostne smeri in tokovi.

Odmevi teh sprememb so segli tudi na Slovensko in jih je mogoče zaslediti že pri pesnikih, ki so pričeli ustvarjati okrog leta 1910. Ta rod se je sicer učil pri naši in evropski moderni, vendar se je pod vplivom ozračja bližajoče se vojne pričel oddaljevati od svojih mladostnih vzorov in se razvijati v smer, ki mu je kazal tudi takratni razvoj evropske literature.

Izmed pesnikov tega rodu bomo v naši oddaji predstavili Frana Albrehta (1889), Pavla Golio (1887) in Iga Grudna (1893). Pri vseh treh bo poudarek samo na njihovi poeziji. Oddajo je pripravil Darko Dolinar.

8. aprila ob 14.05

9. aprila ob 8.55

»Od Celja do Zalca je ravno polje... ali to res poje Slatinšek s svojim že malce slabotnim glasom ali pa je pesem kar nekje v zraku kot pomlad, dobra volja Celjanov in večno mlado človeško upanje, da bo jutri še lepše, kot je danes.

Tekst za oddajo je napisala Neža Maurer.

Nižja stopnja:

ZABAVNA SLOVNICA

Naslov sam dovolj zgovorno odkriva namen oddaje. Take in podobne tematike se je lotevala radijska šola doslej poredko. Nekako težko je izbrati primeren, zanimiv prijem za obdelavo in težko je najti avtorja. Tokrat se je lotil težavne naloge Tone Pavček in po svoje zabavno razložil pomen ločil.

Poslušalcem predstavi avtor prijatelja Čika in Čoka. Iz golega dolgočasnja prisluneta radijski postaji »Vem, da ne veš«, ki pravkar navaja oddajo »Zabavna slovnica«. Oglasi se slovnica sama:

»Ali veste, kdo je slovnica?«

Slovnica je kakor velika veleblagovnica. V njej dobiš — ne za novce, a za pamet, kar potrebuješ...

V slovnici, v tej posebni veleblagovnici najdete: pike, vejice, klicaje, vprašaje, stavke vseh vrst, kratke in dolge, vprašalne, nikalne, lepe in grde, pravilne in napačne, vse po potrebi, vse po izbiri za glave, velike in majhne, pametne in malo manj pametne. Brez nje ni ne pike ne vejice ne podpičja ne dvopičja ne tropičja, kot ni čokolade brez fanta, ki bi jo jedel.

S slovnico imajo opraviti vsi po vrsti. Vsi, ki govorijo, vsi ki pišejo. Kajpak delajo eni to z roko v roki s slovnico, kar bi pomenilo, da je ne zlorablajo, da je ne pačijo, drugi pa... Pa kaj bi vam pravila. Saj poznate tisto pravilo: Poglej, preden

greš čez cesto, na levo in desno in potem prečkaj cesto samo na označenih mestih. To je pravilo. Pa se ga kajpak vsi ne držijo. Tako je tudi s slovnico. Tudi ta je pravilo, ki nas uči pravilnosti. Kot v prometu. Nekakšna prometna slovnica. Promet z besedami, stavki, ločili. Tudi z ločili! Ločila so prometni znaki! In tako, dragi moji, se za hip ustavimo pri ločilih, ali kakor smo jim tudi rekli, pri prometnih znakih, ki jih postavljamo v knjige, slikanice in zvezke, da opozarjamo bralce, kako naj bero, kje je treba zajeti sapo ali si popraskati nos ali pa obrniti list v knjigi.

Ločila so: pika, dve piki ali dvopičje, tropičje ali tri pike, vejica, vejica in pika skupaj ali podpičje, klicaj, vprašaj. Vsako od teh ločil ima v knjigi, v zvezku svoje mesto, svoj prestol, kamor ne sme sesti nihče drug ali pa je narobe. Če me vprašate, katero od ločil je najvažnejše, vam ne vem odgovoriti.

In zdaj, ločila, se predstavite!

Jaz sem pika. Pika ne velika. Misli v stavke razdelim, za menoj, kjer obstojim, piše črka se velika.

Sem odločna in mogočna, ljubim točnost, ljubim red, nisem packa, sem razločna lepa kot ocena pet.

Kot že veste, sem klicaj! Vpijem, derem se, kričim, strahopetneže plašim, saj sem dečko, da je kaj!

Kaj? Kdo? Kako? Zakaj? Me kliče kdo? Halo? Da, to sem jaz. Vprašaj.

Skrivljen sem in slabo čujem pa vseskozi povprašujem kaj, kako, čemu, zakaj, da mi pravijo vprašaj.

In vejica? Z vejicami, tako pravijo, je velik križ. Enkrat jih je preveč, drugič premalo, zdaj stoje tam, kjer ne bi smele, in spet jih ni tam, kjer bi morale biti. So ko neubogljive deklace, ki jih je treba za ta sladke. Ali pa učenci, ki z vejicami ne vedo, kaj bi počeli. Torej — kje stoji vejica? Vejica stoji v stavku in ločuje več misli enega stavka kakor odmor med dvema šolskima urama. Mali odmor seveda. Sicer pa stoji vejica pred ki, da, ko, če, ako, sicer in — ne, pred in pa ne stoji. To naj vam gre pri desnem ušesu notri in ne spustite pri levem ven, pa bo vse prav...«

V vse to Slovnico »predavanje« so vpleteni Čikovi in Čokovi komentariji, njuni dodatki, njune vejice — vse na veselo in zabavno vižo.

Sodimo pa, da zahteva oddaja že malce šolanega poslušalca, zato naj ji prislunkejo šolarji tretjih razredov.

12. aprila ob 8.55

13. aprila ob 14.05

Višja stopnja:

12. aprila ob 14.05

14. aprila ob 8.55

POSPEŠEVALNIKI

Oddaja z naslovom Pospeševalniki je tretja iz cikla o zgodovini jedrske fizike. V prvi smo zvedeli, kako je Henri Becquerel odkril radioaktivnost in kako sta zakonca Curie odkrila ter pridobila radij.

Druga oddaja govori o Rutherfordu, ki je dokazal, da iz radioaktivnih snovi izhaja več vrst žarkov, in ugotovil, da so delci alfa v resnici helijeve atomi. Na koncu druge oddaje bomo videli, da se je Rutherfordu posrečila prva jedrska reakcija. Z delci alfa je obstrleval dušik in povzročil njegovo razbitje.

Kmalu pa se je pokazalo, da so energije, to se pravi hitrosti alfa delcev, ki jih dobimo iz naravnih radioaktivnih snovi, kot je to na primer radij, premajhne. Ker so delci alfa električno nabiti, težko pridejo do atomskega jedra, ki jih zaradi istosimenskega (pozitivnega) električnega naboja odbija. Na jedra, ki jih hočemo razbiti, je torej treba streljati s hitrejšimi delci. Za izstrelke so izbrali delce alfa, to se pravi helijeva jedra. Toda kako jih pospešiti do dovolj velikih hitrosti?

Ta problem sta prva rešila Cockroft in Walton, ko sta z močnim električnim poljem pospešila delce v ravni črti. Drug tip pospeševalnika pa je izumil Lawrence; ta pospešuje po krožnici. Delec toliko časa kroži, da dobi dovolj veliko hitrost, nato pa ga izvržejo iz ciklotrona, kot se imenuje ta pospeševalnik, proti tarči, v kateri naj povzroči jedrsko reakcijo. Iz te družine pospeševalnikov poznamo še več drugih z zvonečimi imeni: sinhrociklotron, bevatron, sinhrotron, kozmotron. Največji med njimi pospešijo delce do takšnih hitro-

kom pravzaprav najbolj blizu, saj iz nje prihajajo pisane barvice.

Lep dan nas s Slatinškom vred vodi po ulicah mimo glasbene šole, kjer vadi pevski zbor za festival otroških pesmi. Poldan pa nas najde ob Savinji, kjer se bronasti splavar še vedno upira v dno Savinje, da naravna svoj splav na pravo pot. Savinja nas s svojim tokom povezuje z zaledjem mesta — Savinjsko dolino.

Gremo čez most in sprejme nas park — eden med izredno lepimi v Sloveniji. Tam Slatinšek pomalica,

MESTO BELO IN VESELO – CELJE

»Zjutraj, ko si zbašem malico v žep, grem na sprehod — najraje za ves dan — po ulicah svojega mesta. Nič manj se ne počutim njegovega lastnika, kot so se njega dni celjski grofje. Veliko reči doživljam na sprehodu, saj poznam Celje s svojih otroških let, delovnih let in zdaj, ko sem v pokoju. To je veliko let. In vsaka ulica je zame hkrati to, kar je bila in to, kar je.«

Tako modruje sam pri sebi možak Slatinšek, rojen Celjan. Ob jutrih se najraje napoti proti postaji, da ujame vlake, ki pripeljejo v mesto dijakke z vseh strani. Sledi jim na poti

po mestu in mimogrede primerja njihove pogovore z nekdanjimi pogovori dijakov. Misli ga prenesejo v čas njegovega šolanja in službe pri Westernu in po osvoboditvi v Tovarni emajlirane posode, ki pošilja svoje izdelke v mnoge države.

Preteklost mu prinese spomin na tisto noč okupacije, ko so partizani napadli Stari pisker in rešili jetnike gotove smrti.

Nasproti mu pride prijatelj, ki je še vedno v službi kot kurir pri tovarni Aero — in tako z njim vred pogledamo v to tovarno, ki je otro-

sti, kot bi jo imeli, če bi jih pospešila v ravni črti električna napetost 30 milijard voltov. V zadnjem času pa delajo mnogo na obstreljevanju jeder s hitrimi elektroni. V ta namen uporabljajo zopet pospeševanje v ravni črti v tako imenovanih linearnih pospeševalnikih, ki jih je začel delati Amerikanec Alvarez. Z njimi lahko dosežemo brez težav hi-

trosti, ki ustrezajo pospeševalni napetosti nekaj deset milijonov voltov.

Seveda pa ti ogromni in tudi dragi stroji niso sami sebi namen. Služijo nam, da bi čimprej in čim globlje prodrli v svet atomov in tako razjasnili mnogo skrivnosti, ki so nam danes še uganka.

Oddajo je pripravil inž. Jože Dolničar.

Nižja stopnja:

15. aprila ob 14.05
16. aprila ob 8.55

DEKLICA VITAMINKA IN NJENI POMOČNIKI

Pred leti je bila pripovedka o Vitaminki in njenih pomočnikih že na sporedu. Letos jo ponovno uvrščamo v program, ker je prijetna za uho in hkrati pripoveduje o tem, kaj pomenijo za naše zdravje sonce, zrak in izdatna, z vitamini bogata hrana.

Mali Bim je bil edinec bogatega, a ne kaj bistrega in slepo zaskrbljenega očeta. Po nasvetu »modrijanov« zapirajo dečka v temne sobane, ga skrivajo pred soncem in ga hranijo s sladkarijami. Zato Bim blede in sahne. Tedaj ga neke noči obišče deklica Vitaminka in ga povabi, naj si pride k njej na sončni jug po zdravje. Pot je sicer dolga, a prehoditi jo mora sam.

Deček uide iz svoje temne sobe. Na težavni poti mu pomagajo jabolko, rdeče korenje, kumara, sadje in sočivje vseh vrst. Otroci zberejo denar, da se lahko prepelje čez morje

do deklice Vitaminke, do njenega gradu, ki je narejen iz najbolj zlahtnega, najbolj sočnega sadja. Deček poprosi Vitaminko, naj izpolni obljubo in mu vrne zdravje. V odgovor ga popelje deklica pred ogledalo in v njem se zagleda deček debelih, rdečih ličk. Dolga pot po soncu in vetru mu je zdravje že vrnila.

Nato povede Vitaminka dečka na vrt in mu predstavi svoje pomočnike. Tu stoje drug kraj drugega: zelene kumare in rdeče korenje, paradižniki in špinača, jagode in češnje, slive in rumene hruške pa rdečelična jabolka, zlate oranže in še in še — vsi tisti, ki so vredni več kakor bel kruh in čokolada, boljši kakor pogače, klobase in bonboni.

Ko se vrne deček k očetu, ne strpi več za zapuščenimi zavesami, po soncu teka in se hrani s tem, kar mu nudita drevje in vrt.

Srednja stopnja:

19. aprila ob 8.55
20. aprila ob 14.05

TOVARŠI

V šolske klopi prihajajo vsako leto novi otroci in vsako leto znova jim pripovedujemo zgodbe o partizanih, ki so se borili za svobodo domovine. Vsako leto moramo pripovedovati znova, kajti najmlajši še ne vedo nič. Včasih se pa vendarle vprašujemo, kje naj spet pričnemo, in se nam zdi, da smo že toliko povedali.

Tako smo letos, prav zato, da bi spet pričeli pripovedi čisto na začetku, izbrali povest Toneta Seliškarja **Tovariši**.

Glavni junak povesti je Pavlek. Tisto pomlad, ko je Pavlek dopolnil trinajst let, se je vse okoli Kala, njegove domače vasi, zavrtelo, kakor da bi se svet snel s tečajev in se sesul. Prej mirno vasico Kal, obkroženo s hribi, gozdovi, planjavami in potoki, je dosegla vojna.

Pavlek je tedaj pri vsej svoji mladosti kruto občutil sovražnikov jarem. Ob prvem bombnem napadu na cvetno nedeljo je smrt iz sovražnega letala pokosila njegovo mlajšo sestro Maričko. Z materjo sta tedaj ostala sama. Maričko so pokopali v grobek na vaškem pokopališču, očeta pa ni bilo, da bi bil svojo deklico še poslednjič videl. Oče je bil pri vojaki. Toda stara jugoslovanska vojska se je razsula kot prgišče prosa in zdaj so se že posamični vojaki ali pa v skupinah skrivaj vračali na domove. Tudi oče Blaž se je nekega dne vrnil. Pavlek in mati sta bila tistega dne na pokopališču pri Ma-

rički. In prav tu, ob Maričkinem grobu, je Pavlek razodel materi skrivnost, da je videl vojake, ki so pod brezo zakopali strojnico. In ob majhnem grobu svoje sestre je obljubil svoji materi, da bo tudi on hraber in da bo sovražnikom povrnil Maričkinu smrt.

Takrat je prišel oče, da bi videl grob svoje male deklice. Žalostno je bilo to njihovo srečanje. A obupali ne bodo, kakor ne bo obupal narod, pa čeprav so bili tako sramotno poraženi v vojski. Nemec je oborožen kot nihče na svetu, tisti pa, ki so vodili jugoslovansko vojsko, so ljudstvo prodali. Zdjaj si bodo sami izbrali poštene, hrabre voditelje in po teptani narod bo temu hudemu napravil konec.

In Pavleku ni bilo treba dolgo čakati dneva, ko so njegove besede ob Maričkinem grobeku postale resnica. Še dotlej majhen vaški fantič je kmalu po svojih močeh začel urediti svojo prisego. Nemci so kot vse druge kraje naokrog zasedli tudi vasico Kal.

V naši zgodbi, seveda skrajšani in prirejani, bomo spremljali Pavleka od teh prvih dni še doma v vasi in pozneje med partizani do konca borbe za svobodo, ko že stopa po stezah, ki peljejo nekam v svetlo, sončno bodočnost.

Za radijsko pripoved nam je to povest Toneta Seliškarja priredila Boža Novak.

Višja stopnja:

OB PETINDVAJSETLETNICI OF

V radijski šoli za višjo stopnjo bomo ob petindvajsetletnici ustanovitve osvobodilne fronte slovenskega naroda skušali na kratko in jasno orisati njen pomen in zgodovinske dogodke od spodbude za njeno ustanovitev, ki jo je dala KPS kmalu po razkosanju Slovenije med fašistično Italijo, Nemčijo in Madžarsko, ustanovni sestanek 26. aprila 1941, katerega so se udeležili predstavniki KPS, tako imenovanih krščanskih socialistov, demokratičnega krila Sokolov in predstavniki naprednih kulturnih delavcev, in vse drugo, kar

je v zvezi z njenim razvojem do osvoboditve.

Osvobodilna fronta je bila združitev vseh naprednih sil slovenskega naroda kot enotna vseljumska organizacija na novi družbeni osnovi brez kontinuitete z buržoaznim strankarskim vodstvom preteklosti. Ta enotnost se je pokazala v vsem obdobju narodnoosvobodilnega boja z izgradnjo nove ljudske oblasti. In na tej enotnosti slovenskega naroda v tistih težkih in krvavih dneh bo poudarek naše oddaje.

Nižja stopnja:

22. aprila ob 14.05
23. aprila ob 8.55

MAJA

V počastitev 27. aprila, dneva, ko je bila 1941 ustanovljena Osvobodilna fronta — torej letos v počastitev že 25. obletnice tega zgodovinskega dne — smo tudi za male šolarje pripravili oddajo, ki jih bo popeljala v čas, ko je sovražnik zasedal, razkosal in poteptal domovino, a se je naše ljudstvo uprlo tujemu jarmu in začelo boj za svobodo in svoje pravice. Zgodba iz časov NOB bo pripovedovala o Maji, drobni deklici, ki je znala čuvati in očuvati skrivnost, za katero sta vedeli samo ona in mati, in ki se je na svojo roko, brez materinega dovoljenja in ne glede na nevarnost odločila, da bo pomagala preganjanemu borcu. Tako se je drobna in neboljena vključila v akcijo, ki jo je sprožil 27. aprila 1941 in ki se je potem razrasla v junaški štiriletni narodnoosvobodilni boj.

Maja je bila nagajiva in živa deklica, da ji je bil malo kateri od vrstnikov kos. Bila pa je tudi pogumna in se je znala postaviti za pravico. Deset let ji je bilo, ko se je začela okupacija. Ni dojela vsega tistega, kar se je dogajalo, njena bistra otroška pamet pa je vendarle zelo kmalu spoznala, za kaj gre. Njeni zvedavosti niso ušle novice o prvih partizanih, slišala je tudi o prvih spopadih, saj so se odigrali v bližini domačega mesteca. Kmalu je o partizanih skrivnostno govorila kot »o naših«.

Po nekem spopadu so Nemci v mestu spet naredili racijo. Ljudje so se zatekali v hiše in se skrivali. Radovednost Maji ni dala miru in je kljub materini prepovedi oprezovala skozi okno, kaj se dogaja na cesti onkraj vrtnega plota. In tako ga je videla: planil je skozi vrtna vrata in se skril v drvarnico, ki je stala na dvorišču. Maja je za hip obstala pretresena od nenadnega doživetja, potem pa se je razburjeno zatekla k mami. Sklenili sta, da bosta skrivnost obdržali zase, pa če bi bilo zasliševanje še tako nasilno. Nemški raziskovalci res niso nič zvedeli. Majo, dekletce, je mikalo, da bi kakoli ukrenila, a ji je mama sploh prepovedala oditi iz hiše. Mala prebrisanka pa je svoje vendarle dosegla. Ko jo je poslala mama v mraku v klet, je brž skočila še na dvorišče in k drvarnici. Na njen pridružen odgovor se ni odzval nihče, vrata pa so bila zaklenjena od znotraj. Kruh, ki ga je bila skrivoma vzela v kuhinji, in jabolka, je pustila pred drvarnico in stekla. Mami ni izdala skrivnosti, pač pa je dolgo oprezala skozi okno, če bo zavitek izginil. Ležal je tam še, ko je deklico pre-

magal spanec, toda naslednjega jutra ga ni bilo več. Maja je še naprej čuvala svojo skrivnost in ves dan potihoma polnila košarico z dobrotami. Zvečer je na skrivaj smuknila z njo k drvarnici, si spet zamenjela željo odziva na svoje trkanje, naslednjega jutra pa je zagledala tam zunaj košarico prazno. V sami srajčki je kar mimo mame stekla na dvorišče in tu našla listek: »Moji mali prijateljci, ki je ne poznate, hvala. Dvakrat hvala, zakaj rešila si mene in tovariša, ki je tudi našel zavetje v tej drvarnici. In še nasitila si naju. Junaška deklica si. Če ostanem živ, te po vojni obiščem. Partizan Petko.«

Zgodba je z Gorenjskega, resnična, preprosta je oblikovana in zato upamo, da ji bodo vsi naši mali poslušalci zlahka sledili in dobili z njo potrdilo, da so v našem narodnoosvobodilnem boju po svojih močeh, marsikdaj pa daleč preko svojih moči, sodelovali tudi otroci.

Višja stopnja:

26. aprila ob 14.05
28. aprila ob 8.55

MARIJ KOGOJ

»Bolj ko prodiramo v zgodovino velikih umetnikov, bolj nas osupne, koliko bolečine se je nabralo v njihovem življenju.« Tako je dejal francoski pisatelj Romain Rolland in njegove besede veljajo tudi za Marijo Kogoj, saj mu je usoda ukazala umolkneti 24 let pred smrtjo — pa je bil eden največjih slovenskih glasbenikov.

Rodil se je v Trstu leta 1895 kotlarju Stefanu in Angeli, pevki v opernem zboru. Dve leti mu je bilo, ko mu je umrl oče in je mati zapustila družino. Postal je občinska sirota. Z bratom in sestro so ga poslali v Kanal in tu je pri vaškem organistu dobil prve glasbene nauke. Pozneje se je vpisal na goriško gimnazijo, a je ni končal; študiral je na dunajski akademiji. Bogato ustvarjanje se je končalo leta 1932, ko se mu je za vselej omračil um.

O tem njegovem življenju, o njegovih podobi in njegovem delu je pripravil oddajo Borut Loparnik.

SLOVENSKI ŠOLSKI MUZEJ — zakladnica naše kulturne zgodovine

»OBISK V VZGOJNI POSVETOVALNICI«

Reformni gospodarski ukrepi v drugi polovici preteklega leta so s svojo težnjo po odkrivanju notranjih rezerv zamajali tudi institucijo na Poljanski cesti 28 v Ljubljani — Slovenski šolski muzej. Ne da bi šlo ravno za njegovo ukinitve, pač pa so se pojavili predlogi za združitev muzeja s podobnimi institucijami; z zavedanjem za šolstvo ali pedagoškim institutom. Takli nameni so zdaj — kot kaže — srečno za nami, saj pa je tudi vprašanje, kaj bi s kakšno podobno združitvijo pridobili: v preteklem letu je imel šolski muzej izdatkov vsega skupaj nekaj nad 14 milijonov S. din; sistematičnih ima osem delovnih mest, od teh pa dve — knjižničar in arhivar — niti nista zaposleni. Pač pa ima muzej stisko s prostorom — to se kaže iz leta v leto bolj, saj hitro naraščajo zbirke zbranega gradiva, arhiv in knjižnica. V tem pogledu bo pa vsekakor potrebno iskati novo rešitev za nadaljnje uspešno delovanje te muzejsko-šolske institucije.

Muzej naj bi se preselil v prostore sedanje PA?
Nekako pred dobrim letom dni je bilo precej govora in pisanja o zidavi večjega kompleksa stavb ob Gradaščici (na Mirju), ki naj bi služile pedagoškim institucijam, kot so pedagoška akademija, pedagoški institut, zavod za šolstvo in morda še kaj (zavod za učila, skupna knjižnica ipd.). Vsekakor bi bila to ena najboljših rešitev, čeprav v sedanji naši gospodarski (investicijski) situaciji le perspektivnih. Nujno pa je preskrbeti pedagoški akademiji primerne prostore, to je naloga št. 1.) Z uresničitvijo tega načrta bi bile vse naše pedagoške institucije osredotočene na eno mesto (podobno imajo to urejeno v nekaterih drugih državah), kar bi bilo v marsikaterem pogledu najekonomičnejše in najbolj smotno.

Vsaj začetek gradnje omenjenega kompleksa stavb pa je boja že na vidiku: za zdaj naj bi postavili le poslopje za PA. V sedanje prostore PA, v stari stiški dvorec na Starem trgu, pa naj bi se vselil šolski muzej.

goški periodični tisk je seveda tudi kompletno zbran. (Vrednost knjižnega fonda cenijo na približno 12 milijonov S. din.)

Kako je z obiskom muzeja?
»Če upoštevamo tesne prostore,« pravi ravnatelj tov. Ostanek,

zakladnico znanja in spominov na nekdanje dogajanje v slovenskem javnem življenju, v katerem je on precej časa zavzemal dokaj vidno in odgovorno mesto. Vseskozi na strani naprednih sil.

D. H.

Hodnik v Slovenskem šolskem muzeju — hkrati tudi razstaveni prostor

Nove knjige

Vojislav Mole — »Umetnost Južnih Slovanov«. V okviru redne zbirke Slovenske matice je izšla »Umetnost Južnih Slovanov« Vojislava Mole, delo uveljavljenega umetnostnega zgodovinarja, ki je letos februarja praznoval osemdesetletnico. Moli nam je v spominu Mole kot pesnik in prevajalec, saj je kot esteti in umetnostni zgodovinar zabeležen predvsem na likovnem področju. Tudi pesmi, ki so nastale do leta 1920, kažejo vpliv umetnostnega študija oziroma interesnega območja. Na Poljskem žveči umetnostni zgodovinar, ki je s številnimi študijami, razpravami in primerjalnimi umetnovednimi deli pridobil mednarodni ugled strokovnjaka, zlasti za starejša obdobja na Balkanu. Zato upravičeno lahko smatramo »Umetnost Južnih Slovanov« za eno osrednjih globalnih del Vojislava Mole. Slovenski matični pa gre pohvala, da se je odločil natisniti tako knjigo, saj smo že dlje časa pogrešali opis južnoslovenske likovne umetnosti od začetkov do XX. stoletja. Avtor je imel nelahko nalogo, saj je moral upoštevati, da južnoslovenske delele v preteklosti niso bile strnjene celota, ne družbenopolitična, ne kulturna. Zato je umetnostni razvoj posameznih dežel in narodov potekal različno, iz teh razlik je avtor skušal strniti skupne poteze ob navzkrižju najrazličnejših slovenskih, kulturnih in miselnih vplivov, kot se zlasti kažejo v pojmovni in umetnostnem obsegu Balcana in Rima, kar velja zlasti za starejšo umetnost. Namen Vojislava Moleta pa ni bil podati potek celotne umetnosti Južnih Slovanov, narave v glavnem določiti gibal in tokove umetnostnih pojavov, njihova središča in vplivna središča, tako da bi ob poglavitnih umetnovednih pojavih opredelili likovne stvaritve Južnih Slovanov in določili njihovo mesto in delež v evropski kulturi. To dejstvo je tem bolj dragoceno in v svoji nujni utemeljitvi, ker premočni zahodni umetnostnozgodovinski priročniki ali celo obsežnejši teksti obidejo ali v pretežno skromni meri govorijo o tej umetnostni kulturi, ali pa so vzroki druge narave. Moletova knjiga je porazdeljena na tri dele, in sicer na srednjeveško Srbijo, Makedonijo in Bolgarijo z njihovo likovno umetnostjo, v drugem delu zajema umetnostne pojave zahodnih Južnih Slovanov od preromanike do baroka, tretji del pa obsega ostale umetnostne pojave XIX. stoletja in s tega do sodobnikov. Za prevoz iz polistične je vzorno poskrbel Franc Vodnik. Obilo črno-belih reprodukcij, ki ne vedno dovolj jasno dopolnjuje besedilo, zaradi strahov tudi ni bilo mogoče posrejevati več naravnih reprodukcij. Moletova knjiga pomeni lepo obogatitev domače likovne kulture.

»Filozofski rječnik«. Mattea Hrvatska je pod uredništvom Vladimira Filipovića natisnila »Filozofski rječnik«. Ker slovenske zahtebe še vedno niso poskrbele za izdajo takega potrpežljivega priročnika, za besednjak velja opozoriti na nedavno izšlo hrvaško knjigo, kjer je sodelovalo okoli 16 sodelavcev, filozofski besednjak pa šteje okoli 3000 filozofskih terminov. Seveda imajo posamezni termini informativni značaj in ne dajejo širše vsebine. Filozofske smeri v besednjaku niso zastopane z izjemo dialektičnega in zgodovinskega materializma pa idealizma. Evropski filozofski termini in pojmi so morda krožno podani, medtem ko so sestavljeni besednjaka širšo razlago namenili orientalističnim pojmom, ker so ti manj znani. Klasična filozofija ima dosti bolj utrjen, obsežnejši koncept kot moderne smeri. Ponekod bi bila koristna nekoliko širša razlaga, čeprav zgolj informativna.

Sola v 15. stoletju

»je obisk še kar zadovoljiv. Prihajajo šolske ekscurzije in prosvetni delavci, poleg študentov in dijakov, ki si izposojajo učbenike za svoj študij. Iz izkušenj, ki jih imamo s šolskimi ekscurzijami, lahko trdim, da — čeprav je gradivo manj privlačno (to so grafični s šolsko mrežo, statistike o šolah, učencih in učnem kadru, učni načrti, učbeniki in fotografije iz šolskega življenja) — se mladi obiskovalci ob primerni razlagi dovolj zanimajo za razstavljeno gradivo. Zlasti jih zanima življenje mladine v prejšnjih obdobjih, način pouka in šolski izdelki. Posebno pozornost zbirajo zlate in črne knjige, stari učbeniki, zvezki in drugi predmeti.

Prosvetni delavci se posebej zanimajo za dokumentacijo za posamezne šole, kajti muzej ima zbrane dovolj gradiva iz različnih obdobja za vse vrste šol.

V letu 1965: šolski muzej je obiskalo 37 ekscurzij s 1125 osebami; posameznih obiskovalcev je bilo 2.186, ki so iskali podatke za zgodovino šolstva, za posamezne šole, informacije o šolah ipd. Če prištevamo k temu še obisk v arhivu in knjižnici, je bilo vseh obiskovalcev 4.211.

Šolski muzeji imajo svojo posebno muzeološko problematiko, ki se razlikuje od one v drugih zgodovinskih specialnih ali kompleksnih muzejih. Delo v šolskem muzeju, ki je dokumentacijski center za zgodovino šolstva nekega naroda, zahteva, da strokovni uslužbenci poznajo nacionalno in občo zgodovino, zgodovino šolstva ter vse smeri pedagoškega dela in šolsko zakonodajo. Zaradi študija je potrebno, da obvladajo nemški jezik in še ostale jezike, ko so bili v rabi na našem ozemlju. Ti pogoji so t. d. ovira, da šolski muzej s težavo dobi primerne strokovne sodelavce.

Za vse, ki jih zanima slovenska kulturna zgodovina, hrani naš šolski muzej neprecenljivo bogastvo. Ne le iz starejših dob, tudi polpretekla doba prejšnje Jugoslavije in pa čas NOB sta bogato zajeta v zbranih dokumentih, fasciklih, mikrofilmih, slikah... In pa o ravnatelju muzeja tovarišu Ostaneku: razgovor z njim odkrije obiskovalcu drugo

F. Križanič: Aritmetika, algebra in analiza

Po precej dolgem objavljanju in še daljšem pričakovanju smo končno prejeli »Aritmetiko, algebro in analizo« dr. Franceta Križaniča. To je po vrsti tretji učbenik iz poglavja aritmetike, algebre in analize, ki je pisan v skladu s programom matematike v reformirani gimnaziji. Vsi trije učbeniki predstavljajo sedaj kvalitetno gradivo, v katerem lahko najde gimnazijski profesor matematike tisto, kar sedanji program na tem področju zahteva.

Gradivo je razdeljeno v pet poglavij, izmed katerih so kar tri takšna, ki predstavljajo novost, ali vsaj delno novost v srednješolskih učbenikih. Takšna poglavja predstavljajo: podrobna obravnava polinomov, Hornerjeva delitev in iskanje racionalnih ničel polinoma, transformacija na ravni in končno še verjetnostni račun. Ta poglavja so bila v dosedanjih srednješolskih učbenikih

O vzgojnem svetovanju kot posebni obliki dejavnosti za pomoč otrokom z motnjami vedenja in osebnosti in njihovim staršem se doslej skoraj ni pisalo. Res pa je, da je ta oblika strokovne pomoči potrebna mnogim, še bolj pa, da bi moral s to dejavnostjo biti seznanjen širok krog ljudi — tako naravni kot poklicni vzgojitelji in drugi strokovnjaki, ki se ukvarjajo s proučevanjem razvoja otroka.

Zato je vzgojna posvetovalnica v Ljubljani pripravila brošuro, ki ni le jubilejna — ker je potekla deset let njenega obstoja — temveč tudi in predvsem strokovna publikacija o vzgojnem svetovanju. Brošura s svojimi osmimi prispevki vodi bralca skozi zgodovino razvoja vzgojnega svetovanja v različnih deželah in v različnem času, seznanja ga z dosedanjim delom, organizacijo dela, problemi in perspektivami razvoja v ljubljanski vzgojni posvetovalnici in pri nas, z nalogami posameznih strokovnih delavcev v strokovnem teamu posvetovalnice; usmerja bralca k razlikovanju dela posvetovalnice od dejavnosti drugih sorodnih ustanov ter v posebnem prispevku

prikazuje rezultate študija o vplivu zaposlenosti mater na psihone motnje pri otroku. Prispevke so napisali: Helena Puhar, Zoran Jelenc, Sonja Kuhar, dr. Alma Halas, dr. Meta Flegar, Marija Koman, Ciril Virant in Marija Skalar. Med uvodnimi besedami, ki jih je napisal dr. Bronislav Skaberne, so tudi te-le: »Želim, da bi knjižnica prispevala k utrjevanju mlade dejavnosti

vzgojnega svetovanja pri nas in da bi se ta dejavnost začela širiti tudi v drugih naših mestih...

Knjižico, ki bo izšla še ta mesec, priporočamo vsem šolskim, socialnim in zdravstvenim ustanovam, strokovnjakom, ki se ukvarjajo z otroki in mladino, ter staršem.

Pri vzgoji vzpodbujajmo!

Obširen članek, ki nosi ta naslov, je nedavno najbolj tehten prispevek, objavljen v 2. št. revije »Otrok in družina«. Napisal ga je dr. Franc Strmčnik.

Avtor zagovarja načelo, da se mora vsaka pravilna vzgoja opirati predvsem na pozitivna vzgojna sredstva, tj. na tiste vzgojne ukrepe, ki so po svojem bistvu nedeliktivni in jih zato otrok zavestno sprejema in se jim tudi rad podredi. Ker ta najbolj učinkovita vzgojna sredstva nekateri starši vse preveč uporabljajo ter raje posegajo po metodi prisiljevanja — kazni, čuti avtor dolžnost, da nam na nepristran in poljuden način kaže na razliki posameznih vzgojnih sredstev. To so:

1. PRIJETNO. DRUŽINSKO OZRACJE, ki je za otroke izredno pomemben vzgojni činitelj, saj zagotavlja osnovne pogoje za otrokovo dobro počutje in njegovo pripravljenost za sprejemanje pozitivnih vzgojnih vplivov.

2. DOBRI VZGLEDI so logično dopolnilo prvega vzgojnega činitelja. Pedagog J. A. Komensky pravi, da je vzgoja, ki temelji zgolj na zahtevah in nasvetih, ne pa tudi na vzgledih, slaba vzgoja. Otroci že po svoji naravi močno težijo k posnemanju. Psihologi radi govorijo o takolimenovanem identifikacijskem liku, ki služi otroku za vzgled, kateremu bi postal rad kar najbolj podoben. V urejenih družinah so to za dečke njihovi očetje, za deklice pa njihove matere. Ko otrok raste, se krog njegovih vzornikov razširi na učitelje, znanost itd. Mnogo vzorov in vzgledov najde otrok tudi posredno v knjigah, filmih in drugih avtor upravičeno poudarja, da je naša veličinska narodnosvobodilna borba prava zakladnica najrazličnejših človeških vrednot — vzorov.

3. VZGOJNI REŽIM je tretji vzgojni činitelj. V bistvu je to otrokov urnik, ki zajema vse otrokovo dejavnost: higienske navade, učenje, aktivnosti v prostem času in počitek. Osnovni pomen in namen vzgojnega režima je v tem, da v otroku razvije zavest, da igra in razvedrilo ne moreta biti prva, marveč je zaslužena potreba in nagrada po dobro opravljenem delu in dolžnosti. Smotni vzgojni režim pomaga otroku, da z najmanjšimi napori doseže največji učinek. S tem, da otroka postopno navajamo na nek ustaljen (vendar ne tog) dnevni red, razvijamo v njem celo vrsto koristnih lastnosti, predvsem delovne navade, discipliniranost, samostojnost in druge. Osnoven pogoj za uspešen vzgojni režim pa sta pomena doslednost in ugasnena enotnost staršev pri njegovem izvajanju.

4. ZAPOSILETVE je četrto pomembno vzgojno sredstvo, ki s pomočjo različnih dejavnosti razvija otrokove telesne in duševne sile ter ga varuje pred škodljivimi dolgotrajnimi.

5. RAZGOVOR je prav tako zelo pomembno vzgojno sredstvo. Z otrokom se lahko pogovarjamo o toliko rečeh, da glede snovi menda res nismo nikoli v zadregi. Moramo pa si za razgovor vzeti potreben čas in omogočiti otroku, da v njem sodeluje kot enakoveren partner. S takim razgovorom razvijamo zlasti otrokove miselne sposobnosti in mu pomagamo pri razumevanju raznih pojavov, kakor tudi samega sebe. Posebno za pubertetnike in pubertetnice so taki razgovori izredno pomembni in koristni. Zelo važen je razgovor tudi pri spini vnanji.

6. VZPODBUJANJE navaja avtor kot šest vzgojno sredstvo. Vzpodbujamo lahko že s samim pogledom, mimiko, kretnjami, lahko pa tudi z besedo v obliki pohvale in tudi s konkretnim nagrajevanjem. To vzgojno sredstvo pa lahko deluje zares pozitivno le tedaj, če s premišljenim uporabljam, kar pomeni, da ne smemo z njim niti preveč skopirati, niti preveč razmetavati. Vedno po mora biti prilagojeno osebnosti otroka in moti, zaradi katerih smo se odločili z vzpodbujanjem.

Tehten članek, ki ga bodo s resnim zanimanjem radi prebrali starši, kakor tudi poklicni vzgojitelji. Želim, da bi nam avtor v reviji »Otrok in družina« dopolnil svoja dosedanja izvajanja, ki nam bodo nedvomno mnogo koristila pri našem vsakdanjem vzgojnem delu.

V. P.

VIATOR

Občni zbor samopomoči prosvetnih in znanstvenih delavcev Slovenije

V nedeljo, 6. marca t.l. je bil redni občni zbor Samopomoči. Ravnateljstvo osnovne šole Majde Vrhovnik v Ljubljani, Gregorčičeva ulica, je ljubeznivo prepuščilo ustanovi svojo zbornico v te namene. Občnega zbora se je udeležilo 34 članov iz vseh predelov Slovenije. Upravni odbor je poročal o svojem delovanju v preteklem poslovnem letu, ki je pokazalo povsem dober uspeh v finančnem pogledu. Občni zbor je sprejel obračun za leto 1966 in predračun za tekoče leto 1967. Ta določa v tem letu posmrtnino 750 N din ob letnem prispevku 20 N din. Zborovalci so slišali tudi poročilo nadzornega odbora, ki ocenjuje delo upravnega odbora povsem pozitivno. V živahni razpravi so člani zlasti poudarjali razne možnosti za dvig zanimanja med aktivnimi prosvetnimi in znanstvenimi delavci za to dobrodelno vzajemno ustanovo

ter se približe zanimali za stroške poslovanja.

Občni zbor je sprejel tudi oba predloga upravnega odbora. Prvi podaljšuje starostno dobo za sprejem v članstvo na 40 let s 100 odstotno posmrtnino in sklepno starost na 50 let z znižano posmrtnino za 2% za vsako kasnejšo leto vstopa po 40. letu. 100% posmrtnino pa lahko dosežejo tudi ti člani z doplačilom.

Drugi predlog določa v letu 1967 posmrtnino 1000 N din ob letnem prispevku 27 N din.

Ni pa sprejel dveh predlogov članov po katerih naj bi znižali ali povsem oproščali prispevke članom, ki so že nad 40 let. Samopomoč nima nobenih pomožnih skladov. Kar sprejme, tudi sproti izda.

Zbor je izzvenel v ugotovitvi, da pomeni Samopomoč občutno vzajemno pomoč, kadar so družine stanovskih tovarišev v najtežjih trenutkih.

Brodarsko modelarstvo

Končno so naši brodarški modelarji dobili knjižico, ki jih bo vodila pri prvih korakih v brodarstvo modelarstvo, učitelj tehničnega pouka pa koristen priročnik, v katerem bodo lahko našli marsikateri napotek pri praktičnem delu v šoli.

Zgradba je logična in življenjska, saj je avtor knjige Tone Pavlovčič sam aktivni brodarški modelar. Knjiga posreduje bralcu zaključeno celoto, čeprav ne obravnava vseh vrst brodarških modelov in tudi le nekatere načine gradnje.

Ko sem delo prebral in pregledal priložene načrte, mi je bila jasna izdelava modelov po priloženih načrtih. Vprašal pa sem se, če bi bilo to jasno tudi modelarju-začetniku, ki se šele uči čitati načrte in kateremu so nejasni tudi termini za posamezne sestavne dele. V knjigi je vse točno opisano in včasih se mi zdi, da bi z eno samo dobro skico avtor lažje pojasnil marsikatero opisanje. Na splošno v knjigi pogrešam več slikovnega gradiva, predvsem raznih faz sestavljanja in nekaterih elementov pogona.

Uvodni deli knjige dajejo dovolj pojasnila vsakomur, kakšen material potrebuje za izdelavo modelov in kakšno orodje mu je pri tem potrebno. Šolskim vodstvom pa je namenjeno poglavje o strojih, tako da se prav tu lahko prepričajo, da za brodarstvo modelarske krožke niso potrebni nikakršni posebni stroji, ampak le tisti, ki so potrebni za spoznavanje splošne tehnološke obdelave.

Avtor je v četrtem poglavju nakazal glavno temo knjižice — gradnjo motornih čolnov.

Knjižica je premajhna, da bi lahko v njej avtor opisal vse veje dejavnosti v brodarstvu modelarstvu in bi bralci lahko našli v njej odgovor na katerokoli vprašanje s tega področja. Zdi se mi pa, da bi lahko v tem obsegu opisal tudi izdelavo in način spuščanja modela jadralnice. Ne verjamem, da si bo začetnik iz splošnega opisa brezžično vodnih modelov lahko pridobil toliko znanja, da bi ga lahko uporabil praktično. Ta prostor bi v knjigi lahko izkoristili prav za opis izdelave in spuščanje jadralnice.

S knjižico Brodarsko modelarstvo je naša mladina dobila kljub naštetim pomanjkljivostim koristen in zanimiv priročnik, ki bo lahko nova vzpodbuda za razširjanje brodarstva modelarstva.

Uredništvo TIM-a mora skrbeti, da bo nadaljevalo v reviji s prispevki, ki naj bi izpolnjevali v knjigi obdelano zbirko modelov. Ti modeli naj bodo nadaljevanje začete v knjigi Brodarsko modelarstvo. Tako bo knjižica postala potreben in iskan priročnik.

Ing. Jože Perhave

SVET-OSNOVNE ŠOLE STORE

razpisuje delovno mesto

— VZGOJITELJICE

v vzgojno varstveni ustanovi Store

Pogoji: vzgojiteljica s strokovnim izpitom. Samska soba na razpolago.

Ob novem učnem načrtu za srbohrvatski jezik

V primerjavi s starim učnim načrtom za osnovno šolo, ki odmerja srbohrvatskemu jeziku po dve uri tedensko v 6. razredu in po eno uro v 7. in 8. razredu, je novi učni načrt, ki uvaja srbohrvatski jezik v nižji razred in mu zagotavlja po dve uri tedensko v 4., 5. in 6. razredu, bolj sistematičen. To je pozitivno le za 5. in 6. razred, medtem ko je uvajanje srbohrvatskega jezika v 4. razred nesmotrno.

Analizirajmo učni načrt 4. razreda; ugotovili bomo, da v tem razredu srbohrvatski jezik ne bo našel svojega pravega mesta in ne bo dosegel svojega smotra v vseh zahtevah, kot bi ga lahko v 5. razredu.

Res je, da je na nižji stopnji iz psiholoških razlogov umestno vpeljati živi jezik, ker je pozornost otroka večja in spomin mnogo bolj elastičen. To bi bilo možno, če bi bila zagotovljena spodobna strokovna učna moč za srbohrvatski jezik, ki bi učence po vseh metodskih in strokovnih načelih peljala do zaključka pouka srbohrvatskega jezika v osnovni šoli.

Mišljenje naših didaktikov je, da je šele 5. razred primeren za uvajanje predmetnega pouka.

Zato je najbolje uvesti predmet v 5. razred, kjer so učenci že dobro seznanjeni z vsem, kar daje solidno podlago pouku tega in njim sorodnega jezika. Spoznavanje naših bratskih narodov v okviru predmeta spoznavanja družbe daje prav v tem razredu veliko oporo in zagotovilo za uspešno obravnavanje učnega področja, posebno govornih vaj.

Učni načrt 5. razreda je kot nalašč narejen za uvedbo tega predmeta, kar ima pri tem veliko oporo v poznavanju dežele in ljudstva, katerima ta jezik pripada. To bi bila najbolj naravna in nepristranska pot, ki bi pripeljala učence od govorne besede k pismeni in k pravilni obravnavi berila. Ta pot pa je zelo zahtevna, kar bo razvidno iz analize učnih področij srbohrvatskega jezika v slovenski osnovni šoli.

Metodika pouka srbohrvatskega jezika v slovenski osnovni šoli daje največjo pozornost prav 1. letu pouka. Za uspešno obvladovanje srbohrvatskega jezika je odločilno prvo leto. Če je v tem letu pravilno uporabljena metoda in če prvo leto vodi strokovna učna moč, bomo dosegli zaželen uspeh.

Učna področja 1. leta pouka srbohrvatskega jezika: govorne vaje, izgovor, slovar, čtivo, pisavi srbohrvatskega jezika, gramatika in pravopis, pismene vaje in domače čtivo, zahtevajo krepke in trdne osnove, ki jih ne more obdelati učitelj 4. razreda.

1. GOVORNE VAJE so osnovna pouka, zastopane so v 1. fazi učenja srbohrvatskega jezika in spremljajo vsako učno področje.

Začetna faza srbohrvatskega jezika se izvaja v obliki konverzacije, s slikami, torej, dela se po direktni metodi. Učitelj razrednega pouka nima stroke iz srbohrvatskega jezika, preveč je obremenjen z drugimi predmeti, ne bo imel časa, da bi se poglabljal v srbohrvatski jezik.

Delo z direktno metodo je zelo težko, zahteva sposobno strokovno učno moč in veliko priprav.

2. IZGOVOR

Učni načrt postavlja zahtevo, da učenci praktično obvladajo srbohrvatski jezik in zato je potrebno veliko pozornosti pri obravnavi izgovora. Učenec pridobi pravilno artikulacijo s posnemanjem svojega učitelja. Zato se zahteva od učitelja, da temeljito obvlada srbohrvatski jezik; posebno osnovne pojme iz fonetike tega jezika, da bi nazorno prikazal izgovorjavo posebnih glasov srbohrvatskega jezika: č, dž, d, lj, nj, naglase in druge specifičnosti srbohrvatskega jezika.

3. SLOVAR

Princip sodobne metodike je, da učenec najprej osvoji konkretni slovar, a to bo mogel doseči le z govornimi vajami v 1. fazi učenja srbohrvatskega jezika:

- a) v obliki vprašanj in odgovorov
- b) opisno
- c) s pomočjo slik in skic
- d) z besedno igro — in še z vrsto drugih oblik, ki jih učenec more nuditi edino strokovnjak.

Učitelj sam mora imeti bogat besedni zaklad.

4. ČTIVO

Tudi čtiva ne bo mogel obdelati nestrokovnjak, ker vsako čtivo zahteva ustno pripravo, estetsko branje učitelja in estetsko psihološko-etično analizo. Učitelj je tisti, ki popravlja učencu slab izgovor in napačen naglas.

5. PISAVI SRBOHRVATSKEGA JEZIKA (latinica — cirilica)

OBRAVNAVANJE CIRILICE je osrednji problem pouka srbohrvatskega jezika v 1. letu učenja.

hrvatskega jezika v 1. letu učenja, ki zahteva veliko pozornosti, če hočemo, da kasneje ne pride do napak pri pisanju npr.: ђ, љ. Zato je treba pisavo obdelati metodčno in s temeljito učiteljevo pripravo, da bi tudi za to učno področje zbudili veselje in zanimanje učencev.

6. GRAMATIKA IN PRAVOPIS

Tudi to učno področje zahteva strokovnjaka.

Učni načrt poudarja konverzijsko metodo, toda kako se bo vodila konverzacija brez poznavanja treh osnovnih časov? 1. leto pouka srbohrvatskega jezika mora obsegati to snov iz slovnice: sedanjí čas, pretekli čas in prihodnji čas. Vsaka misel je izražena v določenem času.

7. PISMENE VAJE

Pri pismenih sestavkih se uvažajo kolektivni popravki, ki so prepleteni s pogovorom pod vodstvom učitelja. Od učitelja se zahteva temeljito poznavanje srbohrvatskega jezika.

8. DOMAČE ČTIVO

Domače čtivo prihaja v poštev že v drugem letu pouka. Vendar seznanimo učence s tem učnim področjem proti koncu 1. leta, mu damo navodila, kako in kaj bo bral čez počitnice.

Iz analize teh učnih področij, ki sestavljajo 1. leto pouka srbohrvatskega jezika v slovenski osnovni šoli, je razvidno, da je nemogoče vpeljati srbohrvatski jezik že v 4. razred, ki ima razredni pouk, kjer je učitelj preobremenjen in tudi ni strokovnjak.

Če pogledamo nižjeorganizirane šole, je pri njih položaj še veliko slabši. Učnik za 4. razred je tako natrpan, da so učitelji velikokrat primorani uporabiti telovadne ali glasbene ure, da bi postavili solidne temelje glavnim predmetom — slovenščini in matematiki. Uvedba srbohrvatskega jezika v njihov razred bi pomenila veliko preobremenjenost za učitelja. Kakšen bi bil rezultat njegovega dela? — Nekvaliteten pouk za vse predmete.

Če bi PA v oddelku razrednega pouka uvedla srbohrvatski jezik, ne bi zadostovala samo metodika pouka srbohrvatskega jezika, ampak bi študent moral pridobiti tudi celotno drugo strokovno znanje srbohrvatskega jezika. To zahteva študij. Tega pa ne bo zmogel poleg toliko drugih predmetov.

Redni študent PA, ki se usposablja za predmetnega učitelja srbohrvatskega jezika, dve leti intenzivno študira svojo stroko. Razen predavanj ima 5 ur vaj tedensko, katerih smoter je utrditi slovnico snov in pravilno izgovorjavo.

Ko študent predmetnega pouka konča študij na PA, odnese v prakso dosti znanja, ampak to še ni vse. Imel bo večjo možnost za izpopolnjevanje v svoji stroki, ker bo imel dobro podlago za to.

Bolje je še enkrat razmisлити o novem učnem načrtu za srbohrvatski jezik, kot pa hiteti.

Bodimo bolj enostavni pri reševanju problemov učnega načrta za srbohrvatski jezik. Učni načrt za srbohrvatski jezik naj bi bil praktičen, enostaven in predvsem odlično in skrbno sestavljen. Obstaja namreč možnost, da združimo novi učni načrt za 4. in 5. razred v učni načrt za 5. razred — in kot tak ne bo oviral planirani novi učni načrt drugih predmetov.

V 6. razredu naj ostane tako, kot je planirano, z majhnimi spremembami, a to je, da se slov-

nična snov treh osnovnih časov prestavi v 5. razred, to je v 1. leto pouka.

Tedaj bi imel 5. razred 2 učni uri in 6. razred 2 učni uri.

Zahteve so zelo skromne. Nadvse koristno bi bilo vpletati v 7. razred 2 učni uri ali pa vsaj po 1 uro na teden. Tako bi imel učitelj možnost z zbranimi teksti zaključiti pouk srbohrvatskega jezika v osnovni šoli.

Vnašajmo v naš učni načrt malo več šolske duše, če lahko temu rečemo tako, in dovolimo, da bo imel tudi učitelj zadovoljstvo s svojimi učenci, ko bo dosegel popoln uspeh.

Mila Gvozdič

Ciril Delkot

Dne 16. februarja t. l. smo spremlili na pobreskem pokopališču v Mariboru tovariša Cirila Delkota k zadnjemu počitku.

Rojen je bil leta 1892 v Trstu. Učiteljšče je obiskoval v Kopru in v Gorici, kjer je maturiral 1912. leta. Prvo učiteljsko službo je dobil v Skofljah, okr. Koper v Istri. Za njega se je pričela prva svetovna vojna na ljubljanskem gradu, kjer je bil interniran; po dolgi preiskavi pred vojaškim sodiščem je bil oprsčen, nato pa nameščen za učitelja v Crnici, okraj Koper; toda kmalu so ga vpoklicali v vojaško službo. Po razsulu avstroogrške armade se je pridružil jugoslovanski vojski in se udeležil bojev za osvoboditev Koroske. V 8. l. 1919/20 je poučeval na enooddelčni šoli na Golšovem nad Borovljami na Koroskem. Po izpuštenem plebiscitu je služboval na šolah v Luki pri Zuzumu, v Kolobju, na Razboru pod Lisco ter v Radvanju pri Mariboru. V začetku druge svetovne vojne so mu Nemci zaplenili vse, kar je imel, njega in družino pa izselili v Bosno. Tam je sodeloval z OF s tremi in aktivisti. Po osvoboditvi se je vrnil v Radvanje, tu je bil upokojen leta 1947, honorarno pa je poučeval še do leta 1952.

Po štiridesetih letih se je povrnil v svoj prvi službeni kraj, Skoflje pri Kopru, služboval je pet let v Tinjanu in nato do leta 1963 še v Skofljah, da je končal svoje službovanje tam, kjer je prišel pred enainpetdesetimi leti. Kdor pozna kraje, kjer je pokojni tovariš služboval, bo ugotovil, da so razen Skoflj in Radvanja oddaljeni od prometnih zvez s težkimi življenjskimi pogoji ter z enooddelčnimi šolami. Kaj se pravi poučevati na enooddelčni šoli vsak dan šest ali celo osem razredov, t. j. predelati učno snov po šestih oziroma osmih programih, ve samo tisti, ki je to poskusil. Tovariš Delkot je z vestnim in vztrajnim delom tudi to zmogel ter dosegel lepe učne in vzgojne uspehe. Na šoli na Tinjanu je pripravil celo hospitacije za mlade učitelje, da jim pokaže način dela v kombiniranih oddelkih. Ni skkal osebnih udobnosti in položajev, živel in delal je za šolo, za mladino, za ljudstvo. Vodil je pevске zbornice in opravljal v vseh krajih funkcije, ki so neplačane in za katere se težko najde delavoljna človeka. Pogreb v Mariboru je pokazal, kako so Radvanjci cenili njegovo požrtvovalno delo v šoli in z odraslimi. V. Č.

Franc Kramar

V 73. letu starosti nas je nenadoma zapustil učitelj Franc Kramar, doma iz Sempetra pri Gorici.

Po končanem učiteljšču je Franc Kramar služboval najprej blizu svojega rojstnega kraja, od 1927. l. dalje pa v Velenju in okolici. Med drugo svetovno vojno so ga izgnali, po vrnitvi pa je opravljal službo pedagoškega svetovatelja in poučeval slovenščino v Sempetru.

Franc Kramar je v 40 letih svojega delovanja na področju vzgoje in izobraževanja opravil veliko delo: vzgajal je mladino in odrasle in bil na voljo vsem, ki so ga potrebovali. Marljivo in poštenega tovariša in človeka, ki je znal s svojo vedrino in voljo premagovati največje težave, bomo pogrešali vsi, ki smo ga poznali.

NOVO V ZBIRKI Globus!

● Roman Vlach: ANATOLSKA OBALA

Knjiga je obširen in pester zapis o sodobni Turčiji izpod peresa znanega češkega potopisca Romana Vlacha. Prevedena je v več evropskih jezikov, na Češkem pa je doživela že drugo izdajo.

Cena te sodobno opremljene in bogato ilustrirane knjige je 23 N. dinarjev

Do julija 1966 bosta v zbirki GLOBUS izšli še knjigi:

● Hermann Geiger: LEDENIŠKI PILOT

● Anton Ingolič: SIBIRSKA SREČANJA

V zbirki GLOBUS vsako leto štiri izbrane knjige s številnimi barvnimi ilustracijami za nizko subskripcijsko ceno 84 N. dinarjev.

ZALOŽBA MLADINSKA KNJIGA
Ljubljana, Titova 3

PUTNIK

vabi prosvetne delavce in njihove družine ter prijatelje na naslednja potovanja:

— ITALIJO — 5-dnevno potovanje z avtobusom. Na potovanju si boste ogledali Cortino d'Ampezzo, Bolzano, Trento, Gardsko jezero, Verono, Vicenzo in Benetke.

— TURČIJO IN BOLGARIJO — 9-dnevno potovanje z vlakom in avtobusom z ogledom Carigrada, Prinčevih otokov, Sofije in Plovdiva.

— GRČIJO — 9-dnevno potovanje z vlakom in avtobusom z ogledom Aten, Korinta, Miken, Epidaurusa in Delphov.

— PARIZ — 6-dnevno potovanje z vlakom, 4-dnevno bivanje v Parizu, obisk Versaillesa in med potjo še ogled Milana.

— AVSTRIJO, ČEŠKOSLOVAŠKO IN MADŽARSKO, 4-dnevni avtobusni izlet z ogledom Dunaja, Bratislave in Budimpešte.

Za zaključene skupine prosvetnih delavcev izdelamo programe po želji in znižanih cenah. Zahtevajte tudi ostale naše programe za potovanja v ITALIJO, FRANCIO, SOVJETSKO ZVEZO, BLIŽNJI VZHOD, AVSTRIJO, ČEŠKOSLOVAŠKO, MADŽARSKO itd.

Vse informacije zahtevajte v poslovalnici PUTNIKA v Ljubljani, Trdinova 3, tel. 311-542.

Svet osnovne šole PREDOSLJE

razpisuje:

1. delovno mesto RAVNATELJA ŠOLE

Pogoji:

- a) visoka ali višja pedagoška izobrazba, 5 let pedagoške prakse in strokovni izpit ali
- b) učiteljšče, 8 let pedagoške prakse in strok. izpit.

2. UČITELJA ZA TELESNO VZGOJO

Prijave pošljite razpisni komisiji šole v 30 dneh po objavi razpisa. Nastop službe z novim šolskim letom.

Razpisna komisija

OSNOVNE ŠOLE ŠTORE

razpisuje
delovno mesto

— RAVNATELJA

POGOJI:

- visokošolska izobrazba in 5 let delovnih izkušenj;
- srednješolska ali višješolska izobrazba in 10 let delovnih izkušenj v prosvetno-pedagoški službi.

Prošnje s kratkim življenjepisom in dokazili o strokovnosti naj kandidati pošljejo najkasneje v 14 dneh po objavi tega razpisa na naslov: Razpisni komisiji osnovne šole Štore.

Razpisna komisija

PEDAGOŠKE GIMNAZIE V CELJU

ULICA 29 NOVEMBRA ŠT. 1

ponovno razpisuje prosto delovno mesto

DIREKTORJA ŠOLE

Kandidati morajo poleg splošnih pogojev izpolnjevati še naslednje pogoje:

1. da ima visokošolsko izobrazbo,
2. da ima najmanj 10-letno prakso učno-vzgojnega dela na šoli,
3. da ima organizacijske in pedagoške sposobnosti.

Ponudbe z življenjepisom, dokazilom o izpolnjevanju gornjih pogojev, dokazili o delu v drugih delovnih organizacijah naj kandidati pošljejo razpisni komisiji.

Razpis velja 15 dni po objavi v časopisu.

Pletenina

TOVARNA TRIKOTAZNEGA PERILA

LJUBLJANA, ZALOŠKA CESTA ŠT. 14

IZDELUJE:

- VSE VRSTE TRIKOTAZNEGA BLAGA IZ SINTETIČNIH VLAKEN
- RAYONA
- VOLNE IN ROMBAŽA ZA ŽENSKE, MOŠKE IN OTROKE

Pri nakupu pazite na naš zaščitni znak.

Ščetkajte svoje zobe in dlesni pravilno in to že po zajtrku, po vsakem obroku in zadnjič pred spanjem. Pri tem uporabljajte "GIBBS zobno kremo FLUOR".